

pouze pro vnitřní potřebu

KONTExT

BULLETIN SEKCE PRO RODINNOU TERAPII

PSYCHIATRICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ LÉKAŘSKÉ SPOLEČNOSTI

IV • 1 • 1988

K O N T E X T

Bulletin sekce pro rodinnou terapii Psychiatrické společnosti České lékařské společnosti

Vydává
Metodické a studijní středisko sekce
v Dubí u Teplic

Řídí **MUDr. Petr Boš** se spolupracovníky

Schváleno výborem Psychiatrické společnosti ČLS
/předseda prof. MUDr. Jan Mečíř, DrSc./

Povoleno odborem kultury SČKNV v Ústí nad Labem
pod č. o 350029386

Evidenční číslo ÚVTEI 86 037

Výroba: Severografia Teplice
Náklad: 300 výtisků

Příspěvky adresujte na:
Kontext - 417 01 Dubí 1, pošt. příhr. 14

Distribuce na vědeckých schůzích sekce
za úhradu podílu na režijních nákladech.
Zásilky vyřizuje PhDr. L. Kalousová,
Kvasnicova 4
149 00 Praha 4

Pouze pro vnitřní potřebu ! Neprodejný.

- o - o - o - o -

KONTEXT IV : 1 /1988/

uzávěrka 1.3.1988

O B S A H :

Frontispice:

VIRGINIA M. SATIROVÁ, čestná členka Psychiatrické společnosti ČLS
V květnu 1988 přednáší v Moskvě, Leningradě, Vilniusu a Tbilisi.

Editorial

Kontext IV na startu : "dubiosní" perspektiva /Boš/	5
Pokyny pro přispěvatele	5

Z archivu ICFT

Andolfiho seminář I	6
ICFT v číslech	13
Family Therapy : Developments in Europe	14

Studijní texty

"pro plavce" : Maturana, H.R. : Poznávání - organizace a ztělesnění skutečnosti /úryvek/	15
"pro neplavce" : Satirová, V. : Společná terapie celé rodiny /úryvky/	26

Domácí příspěvky

Křivák, F. : Tomáši! Boty! Ruce! Svačina!	51
Adamovský, P. : K využití interakčního Rorschachu	56

<u>Obsah I. - III. ročníku Kontextu /1984-1987/</u>	66
---	----

<u>Obsah Family Process, roč. 26, č. 1 - 4, 1987</u>	69
--	----

Glosy

"Systémový" nebo "systemický" ? /Boš/	73
---	----

Poslední stránka

p.f. Petra Ebena	78
------------------------	----

Editorial

KONTEXT IV NA STARTU : "DUBÍOSNÍ" PERSPEKTIVA

Bylo řečeno jedním československým účastníkem v plenární diskusi při závěrečném zasedání pražského kongresu : "Časopis Kontext, který vychází v Čechách, bych všem zúčastněným doporučoval, protože jsem v něm četl většinu toho, co jsem uslyšel tady na tomhle kongresu".

I když Kontext není časopis, ba ani tiskovina, ale "rozmnoženina pro vnitřní potřebu organizace", tato rukavička, hozená trochu paradoxně světu, který nás inspiroval, zavazuje. Jak si ale poradit s dvojnou vazbou : vydávej dál Kontext, příspěvky ber kde chceš, nesnižuj latku, ale sniž latku ! "Mysli na psycholožky z podhůří!" "Mysli na provinční pracoviště" ! Buď i nebuď nový, orthodoxní, systémový; buď praktický, zajímavý, srozumitelný, použitelný, dostupný!

Nový ročník bude pokusem o tvůrčí kompromis : Nová technologie, nový formát / a staří dobří volentéři/, studijní texty "pro plavce" i "pro neplavce"; občas pak i -"brouzdaliště". A někdy také "skokanský můstek".

Na domácí půdě pak členové sekce budou sklízet to, co zasají.

Slovy e.e.cummingsa :

"Always the more beautiful answer
who asks the more difficult question"

P.B.

Dubí, únor 1988

Pokyny pro přispěvatele

Příspěvky v rozsahu 3-15 stran pište na bílý kancelářský papír formátu A4 psacím strojem s černou páskou čistými typy / ne perličkou/ ob řádku, v průměru 30 ř/str., s okraji po stranách nejméně 2,5 cm a od hor. okraje 5 cm, bez překlepů a oprav k přímému přetištění ofsetem, nebo vyjimečně k přepisu s minimem korektur. Imprimatur nepožadujeme. Za obsah odpovídá čtenářům autor textu. Adresa pro příspěvky uvedena v tiráži. Jenoduché ilustrace, grafy atd. pouze v černobílém provedení.

MAURIZIO ANDOLFI, M.D.

je profesorem odd. psychologie university v Římě, ředitelem Institutu rodinné terapie v Římě, presidentem Italské společnosti pro rodinnou terapii a šéfredaktor časopisu Terapia Familiare.

Původně pedopsychiatr, prodělal výcvik na Philadelphia Child Guidance Clinic a v Ackermanově institutu v New Yorku, psychoanalytické vzdělání na klinice Karen Horneyové v New Yorku a pracoval postgraduálně na Albert Einstein College of Medicine, New York. Přednášel na Hahnemannově universitě ve Philadelphii. Byl ovlivněn m.j. Salvadorem Minuchinem a Carlem Whitakerem. Svou orientaci označuje za "strukturálně-strategickou" a "provokativní".

ANDOLFIHO SEMINÁŘ - I.část / Společenský sál 13.5.87, 17.-18.15/

" Mou hlavní otázkou, než budeme uvažovat o tom, co budeme dělat, je, že myslím na to, kde jsem, s kým budu mluvit o rodinné terapii. Takže předpokládám, že hovořím s lidmi, kteří patří k této zemi a k blízkým zemím - a, samozřejmě s těmi, kdo přicházejí z velké dálky - ale kdybych si měl myslet, že jsou tu pouze lidé, kteří přišli z dalekých krajín, cítil bych se ještě dál od Prahy a od své země. Takže vycházím z toho, že tohle je mé první profesionální vystoupení v Praze a že hovořím k místním posluchačům a nějakým těm hostům. - To neznamena, že je to pravda. Mám na mysli, že tak by se mi to líbilo. Mám za sebou řadu seminářů v západní Evropě a ve Spojených státech - v jiných zemích, ale žádný tady. Takže na konci této hodiny, za padesát minut či kolik máme času, bych rád měl kontakt se společenstvím, které je odtud - bude-li to možné. Nejsou-li tady, budu předstírat, že tu jsou; pokud jsou tady a nebudou mluvit, budu číst z jejich mlčenlivé odpovědi. Tím už pravděpodobně hovoříme o tom, jak budujeme své reality, že?

Nikdy jsem si při terapii nemyslel, že mi někdo řekne víc, když mluví, než když nemluví. Jde pouze o jiný jazyk. Máme přece spoustu upovídaných lidí, kteří nám nic neřeknou, a mnoho těch, kteří mlčí anebo mluví málo a tím řeknou mnoho. Také by bylo zajímavé dát dohromady zkušenosti lidí, kteří mluví s lidmi, kteří nemluví. A pak se pokusit nahlédnout.../hluk pozdních příchozích/- Ha! tak jedna věc, kterou jsem pochopil v této zemi, která mi ji přiblížila, je, že je jako Itálie - "pět" znamená "čtvrt na šest". Tak počkám ještě pár minut...

Tak...Když jsem poprvé v Praze, chtěl bych se především nějak uvést. A to takovým způsobem, jaký odpovídá mé filosofii, na jejímž základu pracuji a vyučuji. Protože já se vždycky dívám na životopis. Jestli je koherentní s tím, co chceme od svých studentů. Na příklad: zítra se věnujeme dni inovátorů. Takže já patřím zítra ke klace - ale dnes chci myslet na to, že jsem byl neloyálním studentem. Nikdy jsem neměl a nechtěl ve své profesi jednu otcovskou nebo mateřskou figuru. To znamená, že jsem nikdy skutečně nechtěl patřit k jedné škole a zůstat uzavřen v nitru této školy... Měl jsem štěstí, protože v mé zemi koncem šedesátých let nebylo v této oblasti prakticky nic, co by se dalo nazvat myšlenkovou školou...Nikdy jsem neslyšel slovo "supervizor" ve své zemi v době, kdy jsem se cvičil v dětské psychiatrii. Ale v současnosti jsou lidé u nás rozmezlení - mohou si vybírat supervizory, mohou je střídat - takže jsem svým způsobem měl štěstí, že tehdy nebylo nic takového. A bylo toho tak málo, že jsem musel odjet do ciziny a poohlízet se po "rodičích" k najmutí. Jel jsem do Spojených států, to už jsem byl hotový dětský psychiatr a to už jsem věděl, že jsem špatný dětský psychiatr. To znamená - neuměl jsem si poradit s dítětem v individuálním vztahu. Málem mě vyhodili z oddělení dětské psychiatrie koncem šedesátých let jen proto, že jsem měl podivnou představu, že by maminky neměly čekat v čekárně, než provedu výkon na jejich dítěti a také jsem nevěřil myšlence, že téměř všechny italské děti jsou sirotci bez otců. To znamená, že nikdy nebyli přítomni manželé těch žen, o otcích těch dětí nebylo ani vidu ani slychu. Takže to vypadalo jako na trhu kde nejde převažně jen ženy při nákupu.

Vypadalo to, že je to ženská věc, přivést dítě. Tenhle model mně neseseděl, i když si uvědomuji, že to bylo velmi uspokojivé, když jsem dítěti mohl dát mnoho v individuálním vztahu. Že se mohlo otevřít zcela při společné hře, a já mohl objevit mnoho věcí o jeho světě. Ale mou hlavní otázkou bylo : nekradu děti druhým lidem ? Jsme snad profesionální zloději dětí ?

Co to znamená být dětským psychiatrem ? Takže nakonec, protože jsem nebyl schopen zodpovědět si ty otázky - přestal jsem se označovat za dětského psychiatra a už se za něj nepovažuji.

To ale znamená, že už si nemyslím, že jsem schopný proniknout do dětské patologie. Protože už nevěřím, že tu něco takového je. A nevěřím také, že existuje léčba, která si může vybírat, že třeba přibere matky a ponechá otce v jejich obvyklých nedostupných pozicích. Alespoň v teorii. Nechci se u toho už zdržovat, ale myslím si, že je to velice důležitý prvek, protože vždycky, i když se pracuje s rodinou, dojde se k bodu, kdy někteří členové rodiny anebo některá rodina se pokoušejí vás přesvědčit, že vy jste lepší otec, lepší manžel, lepší prarodič, lepší člen rodiny než ostatní v té rodině. Rozhodující je, jak si udržíte hranice, které vám i rodině zřetelně ukážou, že jste profesionál, který s nimi pracuje na jejich problémech. A že nebudete adoptováni, ani že oni nebudou adoptováni vámi.

Nebezpečí je téměř standardní - máte-li dvojici s problémy, 90% času, jsem-li mužský terapeut, žena mi bude dokazovat, že jsem lepší dospělý, než její manžel, který není k ničemu a v ničem jí nerozumí. To může být pravda, a nezáleží na tom - dokonce si myslím, že by to mohla být pravda. Myslím na to, že je zde toto nebezpečí. Takže: jak se vyhneme nebezpečí, že budete nahrazovat lidi označené za negativní, neschopné, budižkničemu, nedostupné, staromódní a tak dále - nezdravé. Můj výcvik, a myslím že má zvědavost na děti jako takové mi říkájí, že mými nejlepšími učiteli jsou děti. Jsou to mí nejlepší koterapeuti. A řeknu-li "děti", myslím tím lidi od jednoho či dvou let do alespoň pětadvaceti. Asi budu mít vždycky tendenci dívat se na lidi jako na "děti" dlouho - sami víte, že naše kultura neumožňuje lidem odejít z domova brzo, takže mám vždy na mysli děti v tomto širokém smyslu slova.

Možná děti na jedné straně a psychotik na druhé - byli mými hlavními učiteli. Navíc řada profesionálních učitelů, jako Sal Minuchin či Carl Whitaker, Kitty La Perriere, která je tady, Murray Bowen, Haley - ale to jsou profesionálové. Vedle toho se člověk musí poohlížet po nějakých těch učitelích taktiky - takových, co s nimi můžete být v každodenní práci. Možná, že jedním z důvodů, proč se mi nikdy nedařila práce s koterapeutem bylo, že jsem pak nemohl užívat jako koterapeuta člena rodiny.

Rád bych měl supervizory - někoho, kdo by mne sledoval přes rameno za jednocestným zrcadlem, ale ne někoho, kdo by chtěl, abych uvěřil, že patříme k profesionální straně v rodině nebo k druhé straně. Myslím, že úkolem a potěšením procesu terapie je hledat profesionální zdroje, experty uvnitř rodiny. Považuji za zřejmé, že hlavním profesionálním prvkem v rodině je pacient. Ze stejného důvodu, z něhož je nositelem problémů; ostatně, ruku na srdce, čas od času každý z nás je nositelem problémů ve své vlastní rodině...

Známe lehké i těžké, chronické psychiatrické problémy, fyzické problémy, které katalyzují napětí a stres v rodině. A je-li tu stres, jde o to ukázat, že máme dostatek síly vyrovnat se s ním. Takže vydrží-li to pacient třeba deset let, znamená to, že je specialistou na stres ! Opět je zde prvek selekce: jedna osoba z rodiny, kterou všichni známe, jedno dítě, o kterém si myslíme, že je tak silné, ať už je třeba asertivní, nebo pomalé, stažené, pomáháme mu v tomto stereotypu a tak si můžeme být jisti, že ostatní mohou být jiní. Budujeme tak v rodinách určité očekávání vůči některým a ne vůči jiným.

Myslím si, že v každé rodině s nemocným členem je mnoho očekávání okolo tohoto prvku, této bytosti. Je to "v pořádku", protože chtějí, aby ta osoba byla léčena, aby byla zdravá. Tím vzniká velké napětí. Každá osoba, která si hraje na zdravou, aby byla zdravou, musí do středu postavit množství očekávání a mnoho tenzí okolo něj. Tak jsem se lety naučil sledovat, jak pacient plní svůj úkol. Začínám i odlišně definovat důvody, s jakými lidé ke mně přicházejí. Třeba: máte-li fobického chlapce, anorektickou dceru, někoho, kdo krade, třeba adolescenta, tak když ho rodina přivede na sezení, obrátím otázku - místo, abych řekl rodičům: proč jste ho /nebo ji/ sem přivedli, řeknu pacientovi: proč jsi přivedl svou rodinu ?

Jak se ti to podařilo? Sleduji tím nejen otvírající techniku, je to opravdu předpoklad, že osoba pacienta je ve skutečnosti tou, která je u jádra všech jednání a vytváří příležitost, abychom vytvořili skupinu. Bez tohoto prvku bychom neměli klientelu...Očekávám proto mnoho od lidí, kteří dokážou, že se setkám s ostatními členy rodiny.

Někteří si o mně myslí, že jsem velmi provokativní; můžeme o tom hovořit ještě později. Jak pracovat s provokací. Ale musíme si být vědomi toho, že naše slova jsou už vždy provokací starých konceptů, se kterými k nám přichází rodina. To, že si profesionál myslí, že pacient je specializovaným silným prvkem rodiny. Že není přiveden rodinou, ale přivádí rodinu. To je velká provokace. Přinejmenším je to provokace oficiálního postoje, že rodina nám přivádí toho, s kým přichází. Je to provokace našeho vlastního profesionálního statutu. Koho budeme léčit - pacient je profesionál, koterapeut, takže by se s námi měl dělit o honorář ! - Nebo můžeme považovat pacienta za předmět léčby. Tato myšlenka vznáší důležitý cíl, t.j. vybudovat co nejdřív pocit silné spoluviny s identifikovaným pacientem kdykoliv přijde, v kterémkoli věku. Co znamená tato spoluvina ? Znamená to, že neoznačujeme pacienta otevřeně za profesionaála, ale naznačíte mu, že dělá něco, co je třeba respektovat. Což znamená v širším smyslu - jak myslím řekl Sel /Minuchin - pozn. překl./ právě v této místnosti před několika hodinami v pěkné analogii - "vyhněte se vyhýbání" - to znamená: můžeme se vyhnout některým skutečnostem, které by mohly redukovat lidské problémy, tvorbou příznaků, které mohou trvat hodiny či řadu let. Lidé mají příznaky, projdou řadou institucí, někdy se najdou příznaky i v předchozích generacích. Říkalo se tomu "patologická anamnesa" - což znamená, že jsme redukovali skutečnost na zcela chladnou informaci, která zdánlivě dávala smysl. Ale irrealita nemá smysl. Jestliže nám někoho pošlou, třeba pro anorexii, použijeme štítku ve svém počítači, aby nám vyhledal literaturu o anorexii, nebo se pokusíme porozumět tomu, co pro nás tento příznak znamená v tomto konkrétním setkání s touto konkrétní rodinou v konkrétním kontextu ?

Máme-li zkušenost s mnoha anorektiky, potkáme mnoho typů velmi podobného chování. Jako na divadle: jestliže jste vždycky hráli klauna, víte, jak hrát klauna. Jestliže jste hrál krále, víte, jak se chová král, že: Jste-li sluhou, víte, jak se má sluha chovat. Takže chci hovořit o osobní identitě, osobních a meziosobních konfliktech a reprezentacích a chováních. Velký rozdíl je v tom, jak se dostat za fasádu, reprezentaci příznaku, abyste dosáhli kontaktu. A jak využít všech reprezentací, s kterými k nám lidé chodí, abychom se dostali na kořen jejich problému...Před pár lety byla publikována knížka "Za rodinnou maskou" - dlouho jsem přemýšlel, jak tu knížku nazvat. Dokonce jsem vyhlásil cenu za vhodný titul. V té době jsem si dělal starosti, jak vyjádřit strukturální porozumění, pak jsem byl angažován v řadě workshopů o strategické terapii a někteří lidé mě začali označovat za strategicko-strukturálního". Vymysleli i řadu strategicko-strukturálních kombinací, tak jsem se rozhodl uvažovat na jiné úrovni, jako když posuzujeme víno: je to Chianti nebo Valpolicella, červené nebo bílé - stejně tak - má to cenu popisovat jaký druh vedoucího úkonu chceme použít ?

Jdete-li za rodinnou masku, předpokládáte řadu věcí.

Za prvé: že je s vámi rodina jako objekt, s kterým pracujete; za druhé: že je zde maska, to znamená něco, co není ani špatné, ani nemocné, ani to nesmí být moralisticky posuzováno; něco, co něco přikrývá. A existuje mnohů krásných masek !

V naší zemi, i jinde, se koná každoročně karneval, který přináší mnoho veselí. Protože lidé se mohou konečně vyjádřit jinak, neboť jsou skryti za maskou. Někdy mohou mít dokonce i sex, protože mají masku. Jinak, bez masky, se příliš bojí intimity. Takže masky nejsou špatné nebo chorobné - jsou užitečné.

Ale chceme-li lidi poznat, musíme se dostat za masku. Myslím, že to je velice náročná práce. Protože lidé často nesouhlasí se sejmutím masky - jen proto, že je o to slušně požádáte.

Takže to bývá pěkně krkolomné - za prvé ocenit masku, protože tato maska není Maska, ale je specifickou maskou; navíc hovoříme-li

o koherentní skupině, hovoříme o reprezentaci rodiny jako jednotky a přínosu každé jednotlivé osoby jako části této reprezentace. Vidíme jednotku, ale musíme sledovat účast každého z nich na této harmonii, této jednotce, této masce.

Jak se dostanete za masku ? Jakého nástroje je třeba ? Po čem pátráme ? V tomto okamžiku se asi rozdělíme na kluby. Protože někteří lidé si myslí, že skutečně respektujeme klienty, když respektujete to, co na vás chtějí. To znamená: o něco vás požádají a vy jste vážení, jestliže jim vrátíte něco, co je koherentní s tím, co žádají. Jiný klub říká, že když vás lidé o něco požádají, ve skutečnosti vás o nic nežádají, ale dávají vám informaci o tom, co byste jim mohl dát. Vezměte si jednoduchý příklad: Námluvy - to je velmi všeobecný jev. Přitom to nikdy není přímý projev - myslím, když spolu lidé začínají chodit, udělají si známost. Myslím tím před vlastním milostným vztahem, to, čemu se říkalo zasnuby.

A teď si nechte toto proběhnout hlavou - můžete si být jisti ničím jednoznačným, to jest podnětem a odpovědí. Je to něco mnohem nejednoznačnějšího. Můžete si být jisti, že partner, který řekne "ne" opravdu odmítá ? Zkrátka víme, že "ne" může mít stovky rozličných významů s ohledem na to, jak je řečeno, v jakém kontextu, v jakém komplementárním chování, které je součástí vašeho chování - podobně se dívám na to, jak je řečeno, v jakém kontextu, o co nás lidé žádají. Řeknou-li: "jsme bezmocní před tímto problémem, nevíme co dělat, prosíme udělejte něco pro nás, nevíme si rady s tímhle adolescentem, s tímto dítětem, udělejte něco pro nás nebo místo nás" - na jedné úrovni říkají: "jsme neschopní, selháváme, stydíme se, jsme unavení", na jiné úrovni zároveň říkají: "co nám odpovíte, abychom uvěřili, že jsme dosud schopni vyrovnat se se svým problémem ?" - Proto: je to tak jisté, když lidé přijdou k nám a přinesou nám zavazadlo k opravě, že skutečně chtěli přinést toto zavazadlo ? Nebo je to extrémní pozice, v které někdy lidé přijdou, aby si vyzkoušeli, jak reagujeme ? Klinická zkušenost soustavně ukazuje, že lidé se mohou cítit mnohem lépe, jestliže jim jejich zavazadlo vrátíte.

Za předpokladu, že jim dáte zpět také smysl a zdroje, aby mohli sami nakládat se zavazadlem, které patří jim. Řekneme-li, že nejsme k dispozici, to není ethické. Ale vrátit zavazadlo v odlišném rámci, s jiným porozuměním jejich schopnosti si s tím poradit, to je část terapeutického procesu. Proto rád vyhledávám nuance, details, jak vrátit lidem zodpovědnost za něco, o čem nevědí, zda to mohou vzít zpátky.

Chtěl bych říct - a zítra se možná o tom bude hovořit víc - že mnoho kolegů v mé zemi nemůže využít toho, aby se zbavili problémů, s nimiž si nevědí rady.

Na příklad: psychiatrické léčebny. Když trpí někdo psychickou poruchou, nevíme, co dělat; často vypadá bezpečně a jednoduše dát takovou osobu do léčebny. Většinou je to rutina... Je zde třetí partner, instituce, která pečuje o obě strany - terapeuta i rodinu. Musíme se ptát: potřebujeme skutečně tyto třetí strany? Někdy ano. Ale je pravda, že je potřebujeme tak soustavně? Možná, že ano, protože je máme. Kdybychom je neměli, museli bychom usilovat o jiný postup, najít jiné východisko..."

/ pokračování /

Transkripce a překlad: P.Boš

- o - o -

<u>ICFT v číslech</u> :	vydání 1,000.697.- Kčs
	příjmy <u>2,507.825.-</u> Kčs
	zisk 1,507.128,- Kčs
	4,589.653,- Kčs příjem Čedoku

To by byl chozrasčot pro rozvoj oboru ! !

- o - o -

Family Therapy: Developments in Europe and the World
převzato z AFT Newsletter, Vol.7, No.4, December 1987

/ na následující straně /

FAMILY THERAPY: DEVELOPMENTS IN EUROPE AND THE WORLD

Two exciting developments in family therapy enable us to look beyond our shores and to share our ideas with other professionals across the world.

1. THE PRAGUE BRIDGE NETWORK

The first East-West International Congress on Family Therapy took place in Prague in May. AFT was well represented and the experiences of the delegates will be shared with members in a special *Newsletter*. Our theme, "The Connections which Pattern" has been taken up by the organisers in their launch of the Prague Bridge Network. Starting with a programme of keeping in touch through correspondence and personal contacts, this group has been formed to promote the development of East-West professional exchange in the field of family therapy. AFT was instrumental in the launch of this network by inviting participants at the Congress to "sign up" at our poster display if they wished to be linked with a family therapist in Britain. Over 100 delegates did so, most of them from Eastern Europe, and we must now fulfil our promise to put them in touch with one of our members. At the Annual Conference at York in September we gave a similar invitation to participants and many of you "signed up". We are currently facilitating the links and will write to each person who signed giving the name and address of someone on our Prague register. We urge you to contact these people as quickly as possible—their enthusiasm was overwhelming. However, we need more British members for our network—if anyone would like to join, please write either to Jan van Wagten donk or to me, giving your name and address, profession and any particular interests in family therapy. If you wish to be linked with a family therapist from a particular country, please say and we will do our best to link you up.

We believe that this is a very important way in which to encourage East-West dialogue and is a most exciting venture for AFT. Please join us in the Prague Bridge Network.

2. THE INTERNATIONAL FAMILY THERAPY ASSOCIATION (IFTA)

IFTA was also launched at the International Congress in Prague. With delegates from over thirty countries it provided the springboard for the formation of an International Association bridging political and cultural boundaries. A steering committee was set up, and has become the Board of IFTA, with members as follows:

Florence Kaslow PhD	President	USA
Max van Trommel MD	Vice-President	Holland

Janet Walker BA BPhil	Secretary	England
Cabor Keither MD	Treasurer	USA
Petr Bos MD	Member at Large	Czechoslovakia
Janos Furedi MD PhD	Member at Large	Hungary
Raymundo Macias MD	Member at Large	Mexico
Maria Orwid MD	Member at Large	Poland
Virginia Satir ACSW	Member at Large	USA
Verena Schories-Oen	Member at Large	West Germany
Lita Schwartz PhD	Member at Large	USA
Leonard Siegal MD	Member at Large	Australia
Karl Tomm MD	Member at Large	Canada
Jarl Wahlstrom PhD	Member at Large	Finland
Judith Wertheimer MSW	Member at Large	Israel

Florence Kaslow has given a great deal of time and energy to the launch of IFTA and thanks to her hard work over the last six months, IFTA is already a healthy, vibrant and growing organisation. Already, Articles of Incorporation have been filed in Florida, Byelaws have been passed, we have received subscriptions and donations from all over the world, and membership is growing. The first Newsletter is scheduled for early 1988. We are planning to co-sponsor an International Congress in 1989, probably in Ireland, and at least one International Conference per year after that.

IFTA's objectives, exclusively concerned with promoting the well-being of families are:

- To advance family therapy as a science and a method of treatment which regards the entire family as a unit.
- To promote research and professional education into understanding the family unit in "Family Therapy" and allied fields.
- To disseminate information throughout the world to practitioners of "Family Therapy", to scientists and practitioners in related fields of knowledge and practice, and to the public, made up of consumers and potential customers of services, to state, national and international legislative and policy making bodies (such as Parliaments, Congresses, World Health Organisations).
- To foster international cooperation and interchange of ideas of those who are concerned with psychological, medical, social, legal, economic and other needs of the family, and with the theory and practice of "Family Therapy".
- To foster "exchange" of books, reprints, journals; of leading theorists and practitioners as guest presenters, supervisors, etc.
- To serve as a "clearing house" for International Family Therapy Conferences and to co-sponsor such events of significance when invited to do so.

I hope that many British professionals who share these objectives will join IFTA. All members who join before the end of 1987 will be charter members. Membership is open, and application forms can be obtained from me. Subscriptions are currently \$20 (US) equivalent per year and contributions to defray subscriptions for members in countries who cannot send out their currency are welcomed. I look forward to hearing from you.

Jan Walker
Chairperson-- AFT

STUDIJNÍ TEXT

" p r o p l a v c e "

Humberto R. Maturana

se narodil r.1928 v Chile. Vystudoval biologii na Harvardské universitě a medicinu na universitě v Santiagu de Chile. Pracoval jako výzkumník v USA a Velké Británii. Jako student J.Z.Younga na Londýnské universitě /1954-56/ se zaměřil na anatomii a řeč. Po doktorátu na Harvardu pracoval v letech 1958-60 v Massachusettském institutu technologie a publikoval m.j. s neurofysiologem W.Mc Culloch, kybernetikem W.Pittsem a fysikem Lettvinem. Zabýval se modelováním biologických jevů na základě teorie automatů a umělé inteligence. Po návratu do Chile v r.1961 začal přednášet o živých systémech na universitě v Santiagu ve spolupráci s krajanem Franciscem J.Varelou, který žije v emigraci t.č. v Paříži. Společně s Gabrielou Uribe a Samy Frenkem prováděl v letech 1966-68 pokusy, objasňující percepci barev, anatomii retiny a nově pojímající neurofysilogii, vedoucí ke koncepci biologické epistemologie. Spolupráce s prof. Heinzem von Foersterem, spoluzakladatelem kybernetiky a ředitelem "Biological Computer Laboratory" na universitě v Urbaně /Illinois/ ho utvrdila v jeho konstruktivistické orientaci. Pro rodinnou terapii ho začátkem 80.let objevili Paul Watzlawick a Paul Dell. Byl nazván Einsteinem moderní biologie. Letos se dožívá 60 let. Je odpůrcem všech totalitních systémů, proto patří ve své vlasti k opozici.

P.B.

H.R.Maturana:Poznávání - organizace a ztělesnění skutečnosti

/Erkennen: Die Organisation und Verkörperung von Wirklichkeit, Ausgewählte Arbeiten zur biologischen Epistemologie. 2., durchgesehene Auflage, Vieweg, Braunschweig /Wiebaden 1985. 322 pp./

Vybral MUDr F.Boř, přeložil PhDr J.Haupt

Biologie řeči : Epistemologie skutečnosti.Epistemologie

Protože píši o jazyku jako přírodovědec a tím se pokouším zabývat i biologickými fenomeny, které se podílejí na vytváření a používání jazyka, budu nejdříve formulovat následující epistemologické předpoklady, abych osvětlil jazyk, kterého chci používat.

Věda

Jakožto vědci činíme vědecké výpovědi. Tyto výpovědi jsou validizovány postupem, jehož používáme, abychom je vytvořili: vědeckou metodou. Tato metoda může být znázorněna těmito operacemi:

- a/ pozorováním fenoménu, na nějž se nahlíží jako na problém, jenž má být vysvětlen;
- b/ vytvořením vysvětlující hypotézy ve formě deterministického systému, který může vytvořit fenomén, jenž je izomorfní s pozorovaným fenoménem;
- c/ generováním stavu nebo procesu systému, který v souladu s vytvořenou hypotézou má být pozorován jako zmíněný fenomén;
- d/ pozorováním takto daného fenoménu.

V první operaci určí pozorovatel postup pozorování, aby vymezil fenomén, který se bude snažit vysvětlit.

V druhé operaci pozorovatel vytvoří pojmový nebo konkrétní systém jako model onoho systému, který v jeho pojetí může vytvořit pozorovaný fenomén.

V třetí operaci pozorovatel použije navržený model, aby generoval stav nebo proces, který má být pozorován v modelovaném systému.

Ve čtvrté operaci se konečně snaží pozorovat daný fenomén jako konkrétní případ modelovaného systému. Jestliže se pozorovateli podaří úspěšně provést toto druhé pozorování, pak tvrdí, že model byl validizován, že zkoumaný systém je s ním v tomto směru isomorfní a chová se odpovídajícím způsobem. Nehledíc na nutná omezení, pokud jde o přesnost vytvoření modelu, jakož i o všechny nutné pokusy a vyvrácení druhého pozorování jakožto kontrolního pozorování, je toto všechno, co připouští vědecká metoda. To je nám všem známo. Přece však jsme si zřídka vědomi skutečnosti, že pozorování je realizace celé řady operací, které nutně předpokládají, že pozorovatel je systémem s vlastnostmi, které mu dovolují konat právě tyto operace, a že v důsledku toho tyto vlastnosti pozorovatele determinují /omezují/ rozsah jeho možných pozorování. Protože kromě toho jen ty výpovědi, které vytvoříme jako pozorovatelé pomocí vědecké metody, jsou vědeckými výpověďmi, unikne nám také obvykle, že věda nutně oblastí sociálně skceptovaných operačních výpovědí, která je validizována postupem, který definuje onoho standardního pozorovatele, který právě může provádět operace nutné k vytvoření těchto výpovědí. Jinými slovy řečeno, obvykle si neujasnujeme, že věda je uzavřená kognitivní oblast, v níž jsou všechny výpovědi nut

závislé na subjektu, t.j. mají platnost jen v tom interakčním okruhu, v němž standardní pozorovatel operuje. Jako pozorovatele předpokládáme obvykle mlčky pozorovatele, a protože mu současně přisuzujeme jeho univerzalitu, připisujeme mnohé z neměnných /invariantních/ znaků našich popisů, které se však mají striktně vztahovat na standardního pozorovatele, realitě, která má být ontologicky objektivní a na nás nezávislá.

Výkonnost vědy však spočívá právě v její závislosti na subjektivitě, neboť právě to nám dovoluje zvládnout oblast poznání, v níž existujeme. Teprve tehdy, kdy učiníme pozorovatele předmětem svého vědeckého zkoumání a chceme rozumět tomu, co dělá, když pronáší vědecké výpovědi, a pak jsou tyto vědecké výpovědi operačně účinné, narážíme na problémy, dokud nepoznáme podmíněnost vědy subjektem. Protože chci podat vědecký popis pozorovatele jakožto systému, který je schopen podávat popisy /ovládá jazyk/, musím svým výchozím bodem učinit závislost vědy na subjektu.

Vysvětlení

Jako vědci chceme podávat vysvětlení námi pozorovaných fenoménů. Chceme tedy vyvinout pojmové nebo konkrétní systémy, které jsou podle našeho úmyslu izomorfní se systémy /modely systémů/, které vytvářejí pozorované fenomény.

Každé vysvětlení je ve skutečnosti vždy vědomá reprodukce, popř. nová formulace systému nebo fenoménu, která je nabídnuta jedním pozorovatelem jinému pozorovateli, jenž ji přijme nebo odmítne tím, že připustí nebo popře, že je modelem systému nebo fenoménu, jenž má být vysvětlen. V souhlase s tím zjišťujeme, že byl systém nebo fenomén vědecky vysvětlen, když standardní pozorovatel akceptuje, že vztahy nebo procesy, které jej jako systém nebo fenomén zvláštní třídy definují, byly pojmově nebo konkrétně reprodukovány. Pozorovatel musí provést při každém vysvětlování dvě základní operace:

- a/ přesné označení /a vymezení/ systému /složené jednotky/ nebo fenoménu, který má být vysvětlen;
- b/ identifikaci a vymezení složek, jakož i vztahů mezi nimi, které dovolují pojmovou nebo konkrétní reprodukci systému

nebo fenoménu, jenž má být vysvětlen. Obě tyto operace nejsou na sobě nezávislé a pozorovatel, který určuje systém nebo fenomén, jenž má být vysvětlen, definuje tím oblast, v níž systém nebo fenomén existuje, a stanoví takto rozsah jeho možných složek a jejich vztahů. Jestliže obráceně pozorovatel určuje konkrétní složky a jejich vztahy, kterých zamýšlí použít při vysvětlování, stanoví takto oblast, do níž náleží a v níž bude reprodukován systém existovat. Každý způsob vysvětlování, který pozorovatel akceptuje, závisí však na kriteriích pro něho a priori platných pro validizaci jeho výpovědi. Pozorovatel se může tedy rozhodnout pro mechanické nebo vitalistické vysvětlení.

V mechanickém vysvětlení pozorovatel akceptuje explicitně nebo implicitně, že vlastnosti vysvětlovaného systému jsou vytvářeny vztahy mezi složkami systému a nemají se vyvozovat z vlastností těchto složek. Totéž platí o mechanistickém vysvětlení fenoménu, jestli pozorovatel explicitně nebo implicitně akceptuje, že charakteristické znaky vysvětlovaného **fenoménu** vyplývají ze vztahů mezi jeho konstitutivními procesy a nemají být vyvozovány z charakteristických znaků těchto procesů.

Naproti tomu předpokládá explicitně nebo implicitně pozorovatel při vitalistickém vysvětlování, že vlastnosti systému nebo charakteristické znaky vysvětlovaného fenoménu se nacházejí ve vlastnostech nebo charakteristických znacích přinejmenším jedné složky nebo jednoho procesu, které tvoří systém nebo fenomén.

V mechanistickém vysvětlování jsou vztahy mezi součástmi nutné, ve vitalistickém vysvětlování jsou přebytečné.

Příklad mechanistického vysvětlení: váha tělesa je součet váhy jeho součástí. Vztah součet, který se aplikuje na součásti, které jsou definovány vlastností "váha", determinuje vlastnost "váha" celého tělesa. Příklad vitalistického vysvětlení podává Jacques Monod konstatováním ve své knize "Náhoda a nutnost"/1970/: "Ultima ratio všech teleonomických struktur a funkcí živých systémů leží ve sledu aminokyselin v polypeptidických řetězcích, které jsou ve skutečnosti embryi Maxwellových démonů biologie, totiž globulárních proteinů. V této rovině chemické organizace spočívá ve velmi reálném smyslu tajemství života, je-li vůbec nějaké". Tato výpověď odpovídá na otázku: "Které systémy jsou živé systémy?" s ohledem na vlastnosti jedné složky takových

systemů. V mechanickém vysvětlování pozorovatel rozlišuje explicitně nebo implicitně systém a jeho součásti a nakládá se systémem a se součástmi jako s operačně různými druhy jednotek z disjunktivních množství, které nevytvářejí navzájem se překrývající oblasti fenoménů. V mechanickém vysvětlování pozorovatelem prohlášený vztah mezi oblastí fenoménů, která je vytvářena systémem, a oblastí fenoménu, která je vytvářena jeho součástmi, pozorovatel konstruuje prostřednictvím navzájem nezávislých interakcí jak se systémem, tak také s jeho složkami, a neznemá to fenomenální redukci jedné oblasti na druhou. Kdyby vznikl dojem takové fenomenální redukce, pak je nutno přičítat skutečnosti, že popis všech těchto různých fenomenů se uskutečňuje v zdánlivě stejné oblasti, ale že se ztrácí pozorovatelem zkonstruovaný vztah, jestliže se postupuje bez potřebné obezřetnosti. Z reality popsané mechanistickým vysvětlováním vyplývá tedy možnost nekonečného vytváření navzájem se nepřekrývajících fenomenálních oblastí, která je důsledkem rekurzivní konstitute /organizace/ nových tříd jednotek rekurzivní novou kombinací již definovaných jednotek. Z epistemologických důvodů jsou tedy mechanistická vysvětlování podle své podstaty neredukcionistická.

Při vitalistickém vysvětlování je situace přesně opačná: nerozlišuje se mezi jednotkou a fenomenálními oblastmi tvořenými jejími složkami. Vitalistickým vysvětlováním popsaná realita je tedy nutně realitou konečného počtu fenomenálních oblastí.

Z epistemologických důvodů jsou proto vitalistická vysvětlování svou podstatou redukcionistická.

Operativní znaky mechanistického vysvětlování

Pozorovatel

Pozorovatel je člověk, živý systém, který může sestavovat popisy a určovat, co vymezí sám jako odlišnou jednotku a použije k manipulaci nebo popisu v interakci s jinými pozorovateli.

Pozorovatel může vytvářet rekurzivním způsobem praktická a pojmová rozlišování a je schopen operovat tak, jako by se pohyboval mimo okolí /tedy byl od něho odlišný/, v kterém se nachází.

Všechno, co je řečeno, je řečeno jedním pozorovatelem jinému pozorovateli, kterým může být on sám.

Jednotka

Jednotka je konkrétní pojmová, dynamická nebo statická entita, která je určována operacemi vymezování, které ji oddělují od okolí a přidělují jí charakteristické vlastnosti. Jednotka může být pozorovatelem definována jako jednoduchá jednotka nebo složená. Jestliže je definována jako jednoduchá, pak se pokládají operacemi jejího vymezování přidělené vlastnosti za konstitutivní, a neklade se otázka po jejich původu. Jestliže se jednotka definuje jako složená, pak se předpokládá, že je složená ze součástí, které mohou být dalšími vymezovacími operacemi určeny, a nadto že je realizována specifickou organizací, která určuje její vlastnosti tím, že udává vztahy mezi jejími složkami, které definují oblast, v níž se může s jednotkou nakládat jako s jednoduchou jednotkou.

Organizace

Slovo "organizace" je odvozeno z řeckého organon, "nástroj"; vztahuje se na specifické spolupůsobení součástí na konstituci složené jednotky a tím i na vztahy mezi součástmi, které definují systém jako složenou jednotku určité třídy a jeho vlastnosti určují jako takovou jednotku. Organizace složené jednotky určuje tedy třídu entit, k níž tato jednotka patří. Z toho vyplývá, že pojem /nebo druhové pojmenování/, kterého používáme k označení třídy, poukazuje na organizaci složených jednotek, které jsou elementy této třídy. Z kognitivního hlediska z toho tedy vyplývá, že je pro definici nebo identifikaci systému jako složené jednotky zvláštní třídy nutné a dostačující formulovat nebo zpodobnit jeho organizaci. Mechanistická vysvětlení je explicitní, nebo implicitní, na subjektu závislá výpověď, z níž nutně vyplývá organizace systému nebo její popis.

Struktura

Toto slovo pochází z latinského "struere" = stavět, a vztahuje se na procesy tvorby složené jednotky jakož i jejích složek. Označuje tak konkrétní součásti a relace, jak musí spolupůsobit při výstavbě konkrétní složené jednotky.

Pozorovatel může sice již jemu známý systém poznat na jeho složkách, nemůže však jemu neznámý systém pouze udáním jeho struktury definovat.

nebo blíže určit - musí k tomu účelu vyložit organizaci systému. "Organizace" a "struktura" nejsou tudíž synonyma. Organizace systému ho definuje jako složenou jednotku a stanoví jeho vlastnosti jako jednotky určením oblasti, v níž může jako neanalyzovatelný celek interagovat / a tudíž být pozorován/, který je vybaven konstitutivními vlastnostmi. Vlastnosti složené jednotky jako neanalyzovatelného celku vytvářejí prostor, v němž ona operuje jako jednoduchá jednotka. Naproti tomu struktura systému stanoví prostor, v němž systém existuje jako složená jednotka, která může být ovlivňována interakcemi svých složek, ale struktura nedeterminuje vlastnosti systému jako jednotky. Neanalyzovatelná jednotka může být pojmenována a zachycena pojmem, který poukazuje na konstelaci vlastností, které ji definují, nemá však žádnou organizaci a žádnou strukturu. Jednoduchá jednotka disponuje pouze konstelací vlastností, existuje jako elementární jednotka v prostoru, který tyto vlastnosti vytvářejí. Z toho vyplývá, že prostorově oddělené složené jednotky /systémy/ mohou mít stejnou organizaci, ale rozdílné struktury a že se identita složené jednotky do té doby nemění, dokud její organizace zůstává neměnnou. Jestliže změna struktury jednotky mění také její organizaci, pak se mění také identita této entity a stává se novou složenou jednotkou, která náleží do jiné třídy a kterou označujeme jiným jménem. (Jestliže se mění struktura složené jednotky, jejíž organizace však zůstává invariantní, pak se zachovává její identita, zůstává prvkem své původní třídy a také neměníme její jméno. (Z toho plyne, že je pro výklad systému nutné a dostačující reprodukovat jeho organizaci. Má-li však být reprodukován konkrétní systém, musí být reprodukována jak jeho organizace, tak i jeho struktura.

Vlastnost

Vlastnost je charakteristickým znakem jednotky, který je určován a definován operací rozeznávání. Stanovení vlastnosti proto vždy předpokládá pozorovatele.

Prostor

Prostor je oblast možných interakcí nějakého množství jednotek - jednoduchých jednotek nebo složených jednotek, které interagují

jako jednoduché jednotky. Dimenze této oblasti jsou určeny vlastnostmi těchto jednotek. Pro složenou jednotku platí jednak, že existuje v prostoru, který určují její složky jako jednotky, protože interaguje skrze vlastnosti svých složek, jednak že se uskutečňuje jako jednotka v prostoru, který určují její vlastnosti jako jednoduchá jednotka. Každá definice jednotky vymezuje prostor.

Interakce

Vždycky, když dvě nebo více jednotek modifikují spolupůsobením svých vlastností svou relativní vzájemnou pozici v prostoru, který vymezují, vzniká interakce. Jestliže se nakládá s dvěma nebo s více složenými jednotkami jako s jednoduchými jednotkami, pak se uskutečňují v tom prostoru, který určují jako jednoduché jednotky, a interagují v něm. Jestliže se však s nimi nakládá jako se složenými jednotkami, pak interagují prostřednictvím vlastností svých složek a existují v prostoru, který součásti vymezují.

Strukturou determinované systémy /"stavem determinované systémy"/ Podléhají výlučně změnám, které jsou determinovány jejich organizací a strukturou. Jsou to buď změny stavu /definované jako změny jejich struktury bez ztráty jejich identity/, (nebo) vedou k jejich zániku / definovaného jako změny jejich struktury se ztrátou identity/.

Pro tyto systémy platí:

- a/ mohou pocházet jen interakcemi, které buď mění jejich strukturu a vedou ke změnám stavu, nebo které vedou k jejich zániku tím, že vyvolávají změny stavu, které vedou ke ztrátě jejich identity.
- b/ Změny stavu v důsledku působených poruch nejsou určovány v jednotlivostech vlastnostmi působících entit, nýbrž jen vyvolávány;
- c/ také změny struktury, které vedou k jejímu zničení, nejsou v jednotlivostech určovány vlastnostmi ničící entity, nýbrž jen vyvolávány;
- d/ struktura těchto systémů stanoví relace, které musí nastat na základě interakcí mezi jejich složkami, mají-li nastat změny podmíněné zevně, stanoví tedy konfiguraci vlastností, které musí entita mít, aby s těmito systémy interagovala a aby na ně působila k jejich změně nebo zničení.

Organizace a struktura strukturou determinovaného systému tedy determinují:

- a/ rozsah stavů systému tím, že určují stavy, do nichž se může systém dostat průběhem své vnitřní dynamiky nebo na základě svých interakcí,
- b/ rozsah jeho ovlivnitelnosti tím, že vymezují vhodné konfigurace vlastností média, které mohou na systém působit, a
- c/ rozsah jeho zničení tím, že udávají všechny konfigurace vlastností média, které mohou vést ke zničení systému.

Kdyby byl stav systému přijatý na základě interakce podmíněn vlastnostmi entity, s kterou systém interaguje, pak by interakce byla "instruktivní" interakcí. Systémy, které podléhají instruktivním interakcím nemohou být analyzovány vědeckými postupy. Všechny instruovatelné systémy by totiž přijaly na základě stejného působení tentýž stav a byly by nutně standardnímu pozorovateli nerozlišitelné. Dva systémy mohou být totiž standardním pozorovatelem proto rozlišovány, protože na základě působení pojetého jako identické zaujímají rozdílné stavy a jsou tedy neinstruovatelné systémy. Vědecká metoda nám dovolu- je pouze zpracovávání systémů, jejichž strukturní změny lze vyvodit z relací a interakcí jejich složek a které tedy operují jako strukturou determinované systémy. Ty neznají žádné instruk- tivní interakce. Se zřetelem k této skutečnosti je každý popis interakce jako instrukce /nebo jako přenos informace !/ v nejlép- ším případě metaforický; nereprodukuje v žádném případě skuteč- né operování systémů, které jsou předmětem vědeckého popisování a zkoumání. Každé vědecké tvrzení je v důsledku toho výpověď, která se nutně vztahuje na strukturou determinovaný systém, který stan- dardní pozorovatel nabízí jako model onoho strukturou determino- vaného systému, který je v jeho pojetí odpovědný za jeho pozorová- ní. Z epistemologických důvodů jsou tedy vědecké předpovědi výčty sledů stavů strukturou determinovaných systémů.

Náhoda nebo indeterminismus vstupují do vědeckých tvrzení jen jako počtářské artefakty, kterých se používá v modelech, jež předpoklá- dají objektivní systémy, které nemohou být v jednotlivostech po- zorovány. Neodrážejí tedy žádnou ontologickou nutnost.

Vazba struktur

Organizace a struktura strukturou determinovaného systému determinují pro pozorovatele jak oblast jeho stavů, tak také rozsah jeho ovlivnitelnosti pokaždé ve smyslu množství realizovatelných možností. Pozorovatel může totiž pro každý libovolný strukturou determinovaný systém, který si představuje nebo který popisuje, určit různé sledy stavů, které vznikají v souhlase s různými sledy vnějších působení, a to tak, že pozoruje systém ve své představě v rozličných interakčních podmínkách. So se však děje oenem ontogeneze / individuálních dějin/ každého libovolného trukturou determinovaného systému, je toto: struktura média, v kterém systém interaguje a tedy existuje, která operuje jako nezávislý dynamický systém a mění se na základě interakcí, vytváří konkrétní historický sled vlivů, které vybírají z množsttí možných stavových sledů systému ty, které se uskutečňují. Jestliže je struktura média která odpovídá bkruhu ovlivnitelnosti strukturou determinovaného systému, redundantní nebo rekurentní, pak strukturou determinovaný systém podléhá rekurentním vlivům; jestliže se struktura média stále mění, pak je strukturou determinovaný systém ovlivňován stále se měnícím způsobem; jestliže se konečně struktura systému přiřaděného média mění na základě operování strukturou determinovaného systému, pak je tento systém vystaven měnícím se vlivům, které jsou spojeny se sledem jeho vlastních stavů. Jestliže dochází v tomto systému na základě jeho interakcí ke změnám stavu, které vedou ke strukturním změnám v jeho složkách, / a ne jen v jejich vzájemných relacích/, pak mluvíme o plastické struktuře systému druhého řádu a o plastických interakcích systému. Nastane-li tento případ, pak selektují plastické interakce takového systému uvnitř samotného systému následky strukturních změn druhého řádu, které vedou k transformaci jak oblasti jeho možných stavů, tak také oblasti jeho ovlivnitelnosti. Výsledek pokračujících interakcí strukturálně plastického systému v médiu s redundantní nebo rekurentní strukturou může tedy existovat v pokračující selekci struktury systému, která stanoví rozsah možných stavů a rovněž rozsah možných vlivů na systém tak, aby systém mohl operovat rekurentně v médiu, aniž zaniká.

Nazývám tento proces "vazbou struktur" nebo "strukturální vazbou". Jestliže je samo médium strukturně plastickým systémem, pak mohou být oba plastické systémy reciproční selekcí plastických strukturních změn během jejich interakčního dění recipročně strukturálně vázány. V takovém případě se strukturálně plastické změny stavu jednoho systému stávají působícím činitelem na druhý a obráceně, a to tak, že vzniká navzájem do sebe zasahující, střídavě selektivní a střídavě interakce vytvářející oblast sledů stavů...

- . - - - -

Pozn. editora:

Text dále pokračuje těmito tématy:

Živé systémy a nervové systémy, živé systémy a autopoiesis:

Autonomie, Přizpůsobování, Selektce, Neuronální síť, Chování, Uzavřenost, Vazba, Učení a instinkt, Vnímání;

Jazyk a konsensuální oblasti: Popisy, Jazyk, Jazykové regularity, Komunikace, Realita;

Odpovědi superpozorovatele, Redukce pozorovatele na konkrétního aktéra, Závěr, Postskriptum: kreativita a svoboda.

V případě, že z řad čtenářů vznikne zájmový "plavecký kroužek", bude tento a další Maturanovy texty vycházet v příloze pro systematickou teorii a praxi, EKO-TEXT.

- o - o -

"Imagine going for a voyage on a boat while you are still rebuilding it, arguing with your crew mates whether it should be a motor boat or a sail boat and simultaneously arguing with paying passengers about where your whatever-it-is is going to take them. This metaphor represents more appropriately the crucial challenge of our endeavor in the field of family studies and family therapy; we are at sea navigating in a rather loosely assembled vessel and we have to keep on re-building it at sea, over and over again questioning our premises and our premises about premises."

Carlos Sluzki

STUDIJNÍ TEXT

" p r o n e p l a v c e "

Virginia Satirová: Společná terapie celé rodiny/ "Conjoint Family Therapy" - Science and Behavior Books,
Palo Alto 1964/Ukázky přeložili E.Bošová a P.Boš /reedice Pracovních textů
úseku rodinné terapie v Dubí 1976-77/.Předmluva k českému vydání / 1979, éredit./

Rodiny jsou všude téměř stejné. Každá je souborem jedinců, kteří mají vzájemné vztahy, kterými jsou na sobě závislí a které jim umožňují přežít, alespoň zpočátku - a mají potřebu jít dál a stát se spolehlivými, užitečnými občany. Pro mnoho rodin je tato cesta často nejistá, plná zápasů a smutků, ale i radostí.

V této knížce, "Společná terapie celé rodiny", můj spoluautor Petr Boš, M.D. a já jsme vyličili, co považujeme za základní rodinný proces. Je to týž proces, který umožňuje novorozenci jít svou cestou od narození k dospělosti za pomoci svých rodičů, kteří jdou po této cestě před ním.

Pokusili jsme se podívat na to, co je lidské bytosti vrozené, takže to přesahuje kulturu, rasu a národnost. V jistém smyslu je to universální proces...Rodíme se, dospíváme, umíráme.

Cesta mezi zrozením je předmětem této knížky.

Každý národ, každá kultura a každá rasová skupina mají svou odlišnou cestu, a přece všechny formy musí brát v úvahu vývoj sebeúcty, spolupráce s druhými, otázky autority, nezávislosti a závislosti, a stejně tak lásky, rozhodování a učení se dobrým úsudkům. Jinými slovy, pokoušíme se zabývat se chladnými a tvrdými fakty stejně tak jako měkkými a něžnými.

Věříme, že tato knížka přinese nové možnosti těm lidem, kteří dosud neúčinně zápolí se svými rodinami i terapeutům, kteří se jim snaží pomoci.

Virginia Satirová, DSS

Kapitola I - Proč rodinná terapie ?

1. Rodinný terapeut pracuje s bolestí celé rodiny.
 - a/ Má-li jeden člen rodiny /"pacient"/ nějaké trápení, které se projevuje v příznacích, cítí je nějakým způsobem všichni v rodině.
 - b/ Řada terapeutů považovala za užitečnější užívat názvu "identifikovaný pacient", než se spojit s rodinou v označení "nemocný", "odlišný" nebo "viník",
 - c/ a to proto, že se domnívají, že symptom je projevem celé rodiny, nejen jedince.
2. Mnohé studie ukázaly, že rodina se chová, jako by byla jednotným celkem. R. 1954 zavedl Jackson pro tento stav termín "rodinná homeostáza".
 - a/ Podle této představy jedná rodina tak, aby dosáhla rovnováhy ve vztazích.
 - b/ Členové rodiny si otevřeně i skrytě pomáhají zachovávat tuto rovnováhu.
 - c/ Tuto rovnováhu odhalují způsoby komunikace, které se stále opakuji, jsou cyklické a předpověditelné.
 - d/ Když je rodinná homeostáza ohrožena, členové rodiny vynakládají značné úsilí, aby ji udrželi.
3. Manželský vztah ovlivňuje charakter rodinné homeostázy.
 - a/ Manželský vztah je osou, kolem níž se formují všechny ostatní rodinné vztahy. Partneri jsou "architekti" rodiny.
 - b/ Nešťastné manželství vede snadno k dysfunkčnímu rodičovství.
4. Identifikovaný pacient je ten člen rodiny, který bývá nejvíce postižen nešťastným manželstvím a nejvíce vystaven dysfunkčnímu rodičovství.
 - a/ Jeho symptomy jsou voláním SOS, protože rodiče trpí a v rodině vzniká nerovnováha.
 - b/ Jeho příznaky jsou sdělením o tom, jak pokrývá vlastní růst ve snaze zmírnit a absorbovat bolest svých rodičů.
5. Jako "rodinná terapie" se označuje i řada pokusů o léčbu, v níž se nepracuje s celou rodinou jako jednotkou a liší se tedy od naší definice, např.:

- a/ Každý člen rodiny má svého vlastního terapeuta
- b/ Jeden terapeut léčí všechny členy rodiny, ale odděleně
- c/ Pacient má terapeuta, který se " v jeho zájmu " občas vidí i s ostatními členy rodiny

6. Výsledky klinického bádání směřují k závěru, že je nutno orientovat rodinnou terapii na rodinu jako celek. Při studiích rodin schizofreniků a později rodin delinkventů bylo zjištěno, že:

- a/ Ostatní členové rodiny se snažili vstupovat do léčby " nemocného " - chtěli se podílet nebo sabotovali.
- b/ Hospitalizovaný pacient se většinou po návštěvě ostatních členů rodiny zhoršil nebo regredoval.
- c/ Ostatní členové rodiny se zhoršili, došlo-li k zlepšení u pacienta. Onemocnění jednoho člena jako by bylo nepostradatelné pro způsob života dané rodiny.

7. Tato pozorování vedla mnohé individuálně orientované psychiatry k přehodnocení a přezkoumání některých předpokladů. / Haley, Jackson/

- a/ Všimli si, že když byl pacient viděn jako oběť své rodiny, terapeuti měli sklon identifikovat se s ním a zaujímat ochranný postoj a tím jim ušlo, že :
 - pacient je právě tak schopný udělat obratem oběť z jiného člena rodiny
 - pacient si pomáhá v perpetuování své role nemocného, odlišného nebo viníka.
- b/ Zjistili, o jak silný přenos se musí terapeut opřít, chce-li vyvolat změnu.
 - Možná, že mnoho z tzv. přenosu bylo vlastně přiměřenou reakcí pacienta na chování terapeuta v nereálné, neinterakční terapeutické situaci.
 - Navíc byla velká pravděpodobnost, že terapeutická situace bude perpetuovat patologii, místo aby navodila nové okolnosti, které by umožnily pochyby o starých perцепcích.
 - Jestliže pacientovo chování představovalo přenos /t.j. způsob, typický pro jeho vztahy s matkou a otcem/, pročby terapeut neumožnil, aby pacient jednal se svou rodinou přímo, při společném sezení?

c/ Všimli si, že terapeutův zájem směřoval spíše k pacientovu fantazijnímu, nežli reálnému životu. Ale i když obrátili svoji pozornost k reálnému životu pacienta, byli odkázáni na pacientovu verzi, anebo museli pokoušet uhodnout, co se vlastně dělo.

d/ Zjistili, že když chtěli změnit pacientův způsob chování v rodině, usilovali vlastně o změnu způsobu chování celé rodiny.

- Těžký úkol realizovat změny v rodině byl tak přenesen na samotného pacienta bez podílu ostatních členů rodiny.
- Pacient však již byl právě tím rodinným členem, který se snažil rodinné způsoby změnit, takže když mu bylo uloženo, aby zvýšil své úsilí, dostalo se mu od rodiny ještě více kritiky. Tím se nutně musel cítit ještě více zatížen a ještě neschopnější.

8. Jakmile terapeuti začli pracovat s celou rodinou, vyšly najevo další aspekty rodinného života, které produkovaly příznaky a jež byly dosud přehlíženy.

Warren Brodey poukazuje na to, že partneři jednají jinak s normálním dítětem, než s dítětem symptomatickým :

... v přítomnosti " normálního " dítěte jsou rodiče schopni chovat se k sobě volně, pružně a tak, že je zřejmé, že jsou si širce vědomi svých projevů. Je to téměř neuvěřitelné ve srovnání s omezeními ve vztahu rodičů, když se zabývají symptomatickým dítětem. Patologické formy vztahu jsou soustředěny okolo vztahu k symptomatickému členu ...

9. Ale psychiatři, kteří se věnovali rodinné terapii, nebyli prvními, kdo rozpoznali interpersonální povahu duševní nemoci. Sullivan a Fromm-Reichmanová a řada dalších psychiatrů, psychologů a sociálních pracovníků byli průkopníky v této oblasti. Hnutí dětského poradenství /guidance/ představovalo další vývojovou větev, která pomohla zlomit tradici izolované léčby jediného člena rodiny.

a/ Pracovníci dětského poradenství zahrnovali do léčby matku s dítětem, i když ještě nepracovali s každým zvlášť.

b/ Postupně také poznávali význam otce pro léčbu, i když byl často těžko dosažitelný a pokusy zapojit jej do léčby selhávaly.

- Poradenští terapeuti popisovali, jak otcové považovali rodičovství více za záležitost svých žen než svou. Vykazovali-li dítě poruchy, bylo na manželce, aby se šla poradit.
- Ale protože tyto terapeuti byli orientováni na vztah matky a dítěte, přikláněli se k názoru otce, takže jej nemohli dost dobře přesvědčit, že jeho role v rodině je důležitá pro zdraví dítěte.
- Dětské poradenské kliniky zůstaly primárně zaměřeny na mateřskou péči, i když ve stále větší míře rozpoznávaly důležitost otcovské péče. Otec v jejich úvahách nebyl ještě plně zahrnut a na manžele se soustřeďovali více jako na rodiče daného dítěte než jako na partnery. Přitom opakovaně pozorovali, jak kriticky může manželský vztah ovlivnit rodičovství.

Murray Bowen např. píše : Jestliže si byli rodiče citově blízcí a více zaměřeni jeden na druhého, pacient se zlepšoval. Když však kterýkoli z pacientů byl emocionálně více zaujat pacientem než svým partnerem, pacient okamžitě regredoval. Jsou-li si partneři citově blízcí, pak pacient reaguje dobře jak na potrestání, tak na permisivitu rodičů. Jestliže si však byli emočně odcizeni, pak se jakkoliv obratné zacházení míjelo účinkem.

10. Rodinní terapeuti shledali, že je snažší zainteresovat manžela na rodinné terapii nežli na terapii individuální. Je to tím, že jsou sami přesvědčeni, že oba architekti rodiny musí být přítomni.

a/ Jakmile terapeut přesvědčí manžela, že je pro terapii nepostradatelný, a že stejně tak jako v rodině nemůže nikdo zaujmout jeho místo ani hovořit za něj, pak manžel většinou vstoupí do rodinné terapie.

b/ I když je žena v roli matky iniciátorkou terapie, jakmile se proces rozběhne, je manžel vtažen do dění stejně jako ona.

c/ Rodinná terapie má význam pro celou rodinu. Manžel i manželka říkají : Teď konečně jsme pohromadě a můžeme se dostat k jádru věci!

11. Od prvního kontaktu klade terapeut otázku, proč některý člen rodiny vyhledal léčbu.

a/ Obvykle bývá první kontakt navázán na základě toho, že někdo mimo rodinu označí dítě za nerušené, a tak úzkostlivá žena v roli matky narušeného dítěte naváže první kontakt. Dítě je narušeno, tak za to musí být odpovědná ona.

b/ Ale dítě pravděpodobně projevovalo obtížné chování již před tím, než bylo někým z vnějška takto označeno.

c/ Dokud dítě někdo takto neoznačil /nejčastěji učitel/, chováli se rodiče, jako by podivnost chování dítěte nepozorovali. Chování dítěte bylo přiměřené, neboť sloužilo rodině.

d/ Obvykle došlo k nějaké události, po níž se u dítěte objevily příznaky, takže pro okolí se stalo zřejmým, že dítě je narušené. Takovými událostmi bývají :

- změny mimo nukleární rodinu / válka, krize, atd./,
- změny v některé z obou orientačních rodin : nemoc babičky, finanční potíže atd.,
- větší sociální změny:

Dítě začne chodit do školy, rodina se přestěhuje, otec změní zaměstnání, syn jde na vysokou školu.

e/ Takové události mohou vést u někoho k příznakům, protože vyžadují, aby partneři byli schopni integrovat změnu do rodinného života. Tento požadavek je mimořádnou zátěží pro manželský vztah, protože vyžaduje redefinici rodinných vztahů a tak ovlivňuje rodinnou rovnováhu.

f/ Určitý typ rodinné homeostázy může být funkční pro členy rodiny v některých obdobích rodinného života, ale ne jindy, takže události ovlivňují rodinu pokaždé jinak.

g/ Ale jestliže jeden člověk rodiny je zasažen nějakou událostí, jsou do určité míry zasaženi všichni.

2. Po prvním kontaktu s manželkou, kterou budeme nazývat Marií, může terapeut spekulovat o vztahu mezi Marií a jejím manželem-Jenem.

Platí-li předpoklad, že dysfunkční manželský vztah přispívá rozhodujícím způsobem ke vzniku příznaků u dítěte, bude v centru terapeutova zájmu vztah mezi partnery.

a/ Kdo jsou Marie a Jan? Z jakých rodin pocházejí?

- kdysi byli dvěma odděleně žijícími lidmi, kteří vyrůstali v odlišných rodinných prostředích.

b/ Proč si ze všech lidí na světě vybrali právě sebe za partnery?

- způsob, jímž se navzájem zvolil, dává klíč k tomu, proč jsou nyní sebou vzájemně zklamáni.

- to, jak vyjadřují své vzájemné zklamání, dává klíč k tomu, proč Honzík, jejich syn, potřebuje mít příznaky, aby jejich rodinu udržel pohromadě.

Kapitola II.

Nízké sebehodnocení a výběr partnera

1. Člověk s nízkým sebehodnocením má silný pocit úzkosti a nejistoty kolem své osoby.

a/ Jeho sebehodnocení extrémně závisí na tom, co si myslí, že si o něm myslí druzí.

b/ Závislost jeho sebehodnocení na druhých pokřivuje jeho autonomii a individualitu.

c/ Skrývá své nízké sebehodnocení před druhými, zvláště tehdy, chce-li na ně udělat dojem.

d/ Jeho nízké sebehodnocení pramení ze zkušeností v průběhu vývoje, kdy nikdy neměl příležitost zakusit, že je dobré být osobou jednoho pohlaví ve vztahu k osobě druhého pohlaví.

e/ Nikdy se úplně neoddělil od svých rodičů, t.j. nedosáhl vztahu rovnocennosti s nimi.

2. Člověk s nízkým sebehodnocením očekává od druhých mnoho, ale také je pln strachu; je stále připraven na zklamání a nedůvěřuje lidem.

a/ Když Marie a Jan vstoupí do terapie, terapeut se snaží zjistit, v co navzájem doufali a čeho se navzájem obávali v době

námluv, protože :

- nevybrali se navzájem náhodně; něco jeden na druhém viděli, co je naplňovalo nadějí,
- také však v obou bylo něco / co si ale otevřeně nepřiznali/, co jakoby podporovalo jejich strachy a nedůvěru. Jeden v druhém vyvolávali obávané, očekávané projevy, jako by se chtěli zbavit nejistoty / jako by se pokoušeli naplnit vlastní předpovědi/,
- jejich manželský vztah bude v mnoha ohledech kopírovat, nebo se bude diametrálně lišit od vztahu, který každý z nich viděl mezi vlastními rodiči.

3. Možná, že Marie a Jan viděli jeden v druhém to, v co doufali, protože se každý z nich projevoval na úrovni svých obran více než na úrovni svých pravých pocitů.

- a/ Jan se navenek choval sebevědomě a silácky, i když se cítil nejistý, bezbranný a ustrašený. Když se Marie podívala na Jana, mohla si říct : " Je to silný muž, který se o mne postará ".
- b/ Marie se projevovala sebejistě a společensky, ale cítila se nejistá, bezbranná a ustrašená. Když se Jan podíval na Marii, mohl si říct : " Je to silná žena, která se o mne postará ".
- c/ Po svatbě shledali, že ani jeden není tou silnou osobou, kterou doufali najít. Výsledkem byly frustrace, zklamání a hněv.

4. Mohlo by se zdát divné, jak se Marii a Janovi podařilo najít druhá, když oba měli tak nízké sebehodnocení a byli tak nedůvěřiví.

- a/ Jakmile puberta aktivovala dospělé sexuální potřeby, oba riskovali vztah navzdory všem strachům.
- b/ Také byli zamilováni, a to na čas zlepšilo jejich sebehodnocení. Oba různě říkali : " Ty mě oceňuješ..... Jsem rád/a/, že tě mám... Potřebuji tě k životu.... Když jsi blízko, jsem plně sebou...".
- c/ Oba skončili v tom, že žijí jeden pro druhého a tak vytvořili

pakt o soužití. Každý z nich si pro sebe řekl : " dojdou-li mi rezervy, jsi tady ty. V případě nutnosti budeš mít pro nás oba ".

5. Potíž však byla v tom, že když si sebe navzájem vybírali za druhy, Marie a Jan si neřekli nic o svých obavách.

a/ Jan se bál, že Marie by ho nemilovala, kdyby se dozvěděla o jeho slabostech / a vice verza/.

- Bylo to jako by si Jan řekl : " Nesmím dát najevo, že nejsem nic. Ani nesmím dát najevo, že si potají představuji, že ženy jsou nespolehlivé, nerozumné, sarkastické, paličaté, panovačné. Nesmím dát najevo, že si myslím, že s ženou se dá vydržet jen tak, že se člověk stáhne a nechá ji vládnout.

- Bylo to jakoby si Marie řekla : " Nesmím dát najevo, že nejsem nic. Ani nesmím dát najevo, že si potají představuji, že muži jsou lakomí, nezodpovědní, nerozhodní, slabí a nechají ženy, aby se s břemeny vláčely samy. Nesmím dát najevo, že si myslím, že s mužem se dá vydržet jen tak, že si člověk vezme na sebe všechny těžkosti, jakmile si muž začne stěžovat".

b/ A přesto, co každý z nich tajně očekával od druhého a co si myslel o sobě, cítil zároveň, že musí být tím, co si myslel že ten druhý v něm vidí, protože nechal toho druhého rozhodovat o svém sebehodnocení.

- Když dala Marie Janovi najevo, že v něm vidí silného muže, pro Jana to bylo zprvu posilující; mohl se cítit silným, protože ona ho tak viděla / a vice verza/.

- Takovýto vztah lze udržet, dokud nepřijde nějaký stres nebo nutnost rozhodovat se, tedy požadavek na Mariinu a Janovu schopnost řešit situaci. Potom se síla ukáže jako zástěrka na slabost nebo jako snaha po dominanci.

c/ Ani Marie ani Jan nejsou schopni zeptat se, co ten druhý očekává, v co doufá, čeho se bojí, protože si každý z nich myslí, že se předpokládá, že oba vědí, co se děje v tom druhém / jako by jeden pro druhého byl průhledný jako křišťálo-

vá koule/.

- d/ Protože oba vycházejí z předpokladu, že si mají být navzájem stále příjemní, nemohou si sdělit, když jeden z nich je druhému nepříjemný, nemohou se kritizovat nebo přiznat, že se neshodují. Jednají, jako by byli od sebe navzájem nerozlišitelní. Žijí v představě, že " mají jedno srdce ", že jsou " jedno tělo ".

Jednou byl v terapii manželský pár - seděli ruku v ruce, zatímco jejich dítě, které v plné síle zakoušelo jejich tragedii, sedělo stranou a halucinovalo.

6. Marie a Jan se tedy vzali, aby něco získali.

- a/ Každý z nich chtěl od toho druhého ocenění / ale také společenské ocenění " " Člověk se má oženit. Podařilo se mi to "/.
- b/ Každý z nich chtěl kvality toho druhého, které sám postrádal /kvality, které chtěl udělat částí sebe sama/.
- c/ Každý z nich chtěl rozšíření sebe sama.
- d/ Každý chtěl mít v tom druhém všemohoucího, vševědoucího, nezištného, " dobrého " rodiče, a vyhnout se všemohoucímu, vševědoucímu " zlému" rodiči.

Kapitola III.

Odlišnost a nesouhlas

1. Když Marie a Jan vstupovali do manželství, neuvědomovali si, že by měli také " dávat", nejen dostávat.

- a/ Každý z nich cítil, že nemá co dát.
- b/ Každý cítil, že od něj nemůže být očekáváno, aby dával, protože ten druhý je rozšířením jeho já.
- c/ Pokud přece jen někdo z nich dával, dělal to zdráhavě, úzkostně nebo se sebezapřením, protože ani jeden ve skutečnosti nečekal, že by mohl dostávat.

2. Když po svatbě Marie a Jan objevili, že ten druhý je "odlišný" od toho, co očekávali v období námluv, byli rozčarováni. Co teď jeden u druhého viděli, bylo dvacetčtyři hodin charakteristických rysů, které se obvykle neprojeví při námluvách, a které tu dříve nesplňovaly jejich očekávání.
 - a/ Marie si dává na noc do vlasů natáčky.
 - b/ Marie každou chvíli připalí jídlo.
 - c/ Jan pohazuje špinavé ponožky po zemi.
 - d/ Jan v noci hlasitě chrápe.
3. Po svatbě zjistili, že mezi nimi existují odlišnosti, které je spíše rozdělují než spojují a začali vidět jeden druhého v novém světle.
 - a/ " Odlišnost " je pro ně špatná, protože vede k nesouhlasu.
 - b/ Nesouhlas oběma připomíná, že ten druhý není rozšířením jeho já, ale samostatnou bytostí.
4. Pod dojmem " odlišnost " budeme rozumět všechno, co tvoří individualitu člověka, to, jak je každá osoba vrozeně odlišná od každé jiné osoby.
 - a/ Lidé se mohou lišit fyzicky / A je velký, B je malý; A je muž, B je žena/.
 - b/ Mají rozdílné osobnosti a temperament / A je vzrušivý a otevřený, B je klidný a uzavřený /.
 - c/ Mají rozdílné vzdělání a schopnosti / A rozumí fyzice, B hudbě; A je zručný, B umí zpívat/.
 - d/ Odlišnost druhého člověka může být použita destruktivně, místo aby byla příležitostí k obohacení.
5. Speciální odlišnosti, které nejvíce znepokojují Marii a Jana, jsou :
 - a/ rozdílné preference, přání, zvyky a chuti/A rád rybaří, B to nesnáší. A chce spát při otevřeném okně, B při zavřeném /.
 - b/ rozdílná očekávání a názory / A považuje ženy za silné, B považuje muže za silné/.

6. Odlišnost, vedoucí ke konfliktu zájmů / nesouhlasu/, je pojímána jako urážka a důkaz, že jeden není milován.
 - a/ Zdánlivě ohrožuje autonomii a sebehodnocení.
 - b/ Jeden musí dávat, když druhý přijímá. Jenže toho není příliš mnoho. Kdo dostane to, co je k dispozici?
 - c/ Před svatbou si každý myslel, že ten druhý má dost pro oba. Když přijdou neshody, vypadá to, že není dost ani pro jednoho.

7. Kdyby Marie a Jan měli v pořádku sebehodnocení, dokázali by věřit jeden druhému.
 - a/ Oba by měli důvěru ve svou schopnost přijímat od druhého.
 - b/ Oba by dokázali i čekat na to, aby dostali.
 - c/ Oba by uměli dát druhému, aniž by se cítili okradeni.
 - d/ Oba by byli schopni užít odlišnost druhého jako příležitost k růstu.

8. Marie a Jan si nedůvěřují.
 - a/ Oba cítí, že mají sotva na svůj život, natož ještě na život toho druhého.
 - b/ Oba se chovají, jako kdyby říkali : " Nejsem nic. Budu žít pro tebe ", ale zároveň : " Nejsem nic, tak prosím tě, žij pro mne".

9. Protože si nedůvěřují, ohrožují je zvláště některé oblasti soužití, které se dotýkají jejich schopnosti počítat s jedinečností druhého. Tyto oblasti jsou :

peníze, jídlo, sex, rekreace, práce, výchova dětí, vztahy s příbuznými.

10. I kdyby byli schopni věřit druhým, soužití je nutí rozhodovat kdy dávat, kdy přijímat v dané chvíli. Musí rozhodovat :
 - a/ co budou sdílet nebo dělat společně / jak budou vzájemně závislí/,
 - b/ co nebudou sdílet, nebo budou dělat každý zvlášť/ jak nezávislí na sobě budou/.

11. Musí dosáhnout určité rovnováhy v běžném soužití, týkající se:
- a/ co chce A a co chce B
 - b/ co dělá A nejlíp a co dělá B nejlíp
 - c/ co si myslí A a co si myslí B
 - d/ za co bude odpovídat A a za co B
12. Musí se naučit uplatňovat své myšlenky, přání, pocity a znalosti bez ničení, napadání a omezování toho druhého a přitom umět dojít k vhodnému společnému závěru.
- a/ Jsou-li schopni dopracovat se funkčního vztahu, budou říkat:
"/já/ myslím, co /já/ myslím, cítím, co cítím, vím, co vím, já jsem já, ale nekladu ti za vinu, že ty jsi ty. Vítám to, co můžeš nabídnout. Podívejme se spolu, co můžeme udělat, aby to bylo realistické".
 - b/ Nejsou-li však schopni vypracovat funkční vztah, budou říkat : "buď jako já, buďme jedno; nesouhlasíš-li se mnou, jsi špatný, na skutečnosti a tvé odlišnosti nezáleží".
13. Příklad toho, jak spolu nesouhlasí "funkční lidé" :
- předpokládejme, že dvojici je jasný a přijatelný fakt, že by bylo pěkné spolu poobědvat. Ale předpokládejme dále, že A chce jít na karbanátek, B na kuře. Podnik, kde mají karbanátky, nevede kuřata, podnik s kuřaty nemá karbanátky.
- a/ Jeden se může snažit druhého přimět lichotkami, aby si děl karbanátek
 - b/ nebo může nabídnout střídání : tentokrát kuře a příště karbanátek;
 - c/ mohou hledat alternativu, příjemnou pro oba : oba máme rádi kotlety, tak pojďme na kotletu. Nebo najdeme podnik, kde mají karbanátky a kuřata.
 - d/ Mohou realisticky vzít v úvahu okolnosti, které postaví nad své osobní přání : protože podnik s karbanátky je blíž a my spěcháme, dejme si karbanátek.
 - e/ Mohou se pokusit zvážit svá osobní přání ve vztahu k potřebě být spolu : "Dej si karbanátek, když ho máš rád, a já si dám kuře a sejďeme se později". Jsou schopni se přechodně

odloučit a najít nezávislá řešení, jestliže nezávislost je možná.

f/ Jako poslední šance mohou užít třetí osoby, která by za ně rozhodla : "Karel chce s námi obědvat. Zeptejme se Karla, na co by měl chuť".

14. Ukažme si na tomto příkladu, jak spolu nesouhlasí "dysfunkční lidé". Vycházejí z předpokladu, že láska a bezpodmínečný souhlas patří k sobě; proto :

a/ kolísají a odkládají : "rozhodněme se později, co si dáme" / a někdy si jídlo vůbec nedají/,

b/ nutí se do řešení : " dáme si oba karbanátky",

c/ snaží se oklamat jeden druhého : " obojí je to jídlo, tak si dejme karbanátek",

d/ pokoušejí se jeden druhého zviklat : "ale ty přece ve skutečnosti nemáš rád kuřata", nebo : "ty seš divnej, že máš rád kuřata".

e/ Vždy se obviňují a hodnotí morálně : "jsi zlý a sobecký, že nechceš jíst karbanátek", "nikdy neudělalš, co chci", "máš se mnou špatné úmysly".

15. Pokud jsou Marie a Jan dysfunkční dvojicí, prakticky nesouhlasí tímto způsobem : " kdybys mne miloval/a/, udělal/a/ bys, co chci". Nikdy nepoužijí techniky odloučení a vyhledávání nezávislých řešení. Není jim dostupná nezávislost, na které by se shodli.

16. Marie a Jan se navzájem obviňují, protože jsou zklamaní a zranění; očekávali naprostou shodu.

a/ Každý z nich očekával, že bude druhým oceněn, a místo toho je obviňován.

b/ Očekávali, že budou jeden s druhým zajedno, a místo toho vidí nejednotnost a odlišnost.

17. Vyčítají-li si příliš otevřeně, lze očekávat nepříjemné následky. Jan se chová, jako by si řekl: "Budu-li Marii vyčítat, ztratím ji. Nemohu ji ztratit, protože potřebuji její ocenění".

"Ale co když mne Marie odmítne nechat, protože mě ve skutečnosti neoceňuje? A na druhou stranu - jestliže bude Marie vyčítat mně, ublíží mi, odvrhne mne do samoty a psychologické smrti a způsobí tím, že já ji nechám?" "Ne, to se nesmí stát. Marie mě potřebuje, jsem za ni zodpovědný, nesmím jí vyčítat, nebo mě nechá. A jestli jí něco vyčtu, tak to musím udělat velice opatrně".

Marie uvažuje stejně.

18. Nesouhlas mezi Marií a Janem probíhá pod povrchem.
 - a/ Jestliže se Jan a Marie chtějí navzájem obvinít za to, že jeden druhému něco nedává, musí skrýt své výčitky a komunikovat zakrytě.
 - b/ Když si chtějí něco říci, musí to udělat zakrytě.
19. Ukázka, jak vypadá zakrytá komunikace na příkladu, kdy Marie chce jít do kina.
 - a/ Místo aby řekla: "Já chci jít do kina; a co ty?", může říci: "ty bys šel do kina, viď!", nebo: "prospělo by ti, kdybys šel do kina".
 - b/ Musí-li skrýt své přání ještě víc / např. je-li tím, komu se říká "schizofrenik" /, může říct: "v naší ulici je nový biograf", nebo: "mám ráda ventilátory".
20. Ukázka, jak vypadá skryté obviňování - na příkladu, kdy Jan nereaguje na výzvy Marie.
 - a/ Místo aby Marie řekla: "neposloucháš mě, když na tobě něco chci. Jsi neřád", řekne: "lidi si mě nikdy nevšímají".
 - b/ Musí-li své obvinění skrýt ještě víc /schizofrenik/, může říct: "svět nemá uši".
21. Jestliže jsou požadavky a výčitky takto skryty, musí tím být třetí osoba zmatena a ptát se: "kdo chce co od koho?" "Kdo co komu udělal?"
 - a/ Dítě v rodině může být zmateno.

b/ Terapeut může být zmaten, pokud se nestará o to, aby přání a výčitky jasně označovaly, že od někoho pocházejí a k někomu směřují.

22. Pozorujeme-li lidi v kontinuu od nejvíce po nejméně funkční, ubývá postupně těch, kteří se hlásí ke svým přáním a stížnostem.

a/ Přání a stížnosti jsou adresovány spíše nejbližší planetě než nejbližší osobě.

b/ Odpovědi na požadavky a výčitky jsou stále víc vyhýbavé. Sdělení jako by nebyla nikomu adresována. Odpovědi mívají také jako by k nikomu.

23. Marie a Jan se mohou vyhnout požadavkům a výčítkám tak, že se stáhnou. Současně však změní zjevné stažení ve skrytou výčitku.

a/ Mohou se stáhnout s těmito slovy: ... "dělej co chceš"...

"dělej jak chceš"... "ty máš vždycky pravdu, miláčku".

b/ Mohou se stáhnout beze slova tak, že opustí pole v důležitém období, kdy má padnout rozhodnutí a tím skrytě říkají:

"Dělej co chceš. Nesmím tu být, abych s tebou mohl/a/ žít".

c/ Mohou uniknout pomocí prášků, spánku, alkoholu, nepozornosti, "hlouposti", čímž říkají : "Dělej co chceš. Nemohl/a/ bych být plně při vědomí, abych s tebou mohl/a/ žít".

d/ Mohou uniknout do tělesné nemoci, čímž říkají : "Dělej co chceš. Musím být nemocný/á/, abych s tebou mohl/a/ žít".

e/ Konečně mohou uniknout do duševní poruchy, čímž říkají : "Dělej co chceš. Musel/a/ jsem se zbláznit, abych s tebou mohl/a/ žít".

24. Za vším tímto vyhýbáním a dvojznačností trvají jejich pokusy řešit konflikty pocitů, zda jsou nebo nejsou milováni.

a/ Každý z nich se pokouší zakrýt své zklamání.

b/ Každý z nich se snaží litovat, chránit a potěšit druhého, protože ten druhý je pro něho životně důležitý.

c/ Ve všem, co dělají, se snaží to, jak se cítí zklamáni, ztrápeni, ošizeni.

25. Terapeut ví, že čím více skrytě a nepřímě lidé komunikují, tím více dysfunkčními se stávají. Jsou však také dvojice, které se věčně "tahají".

a/ Každý z nich říká : "Já mám pravdu!" - "Ne, já mám pravdu!!"
 "Ty jsi!" - "Ne, ty jsi ...! ".

b/ Tyto dvojice se alespoň tahají a strkají otevřeně.

- Nejsou z těch, kteří otevřeně souhlasí a zároveň skrytě nesouhlasí.
- Partner si neplete vlastní přání s přáními toho druhého. Jeden snadno slyší přání toho druhého, protože většinou na sebe křičí.
- Kterákoli třetí osoba snadno pozná, že tito dva spolu nesouhlasí, může tuto skutečnost popsat ověřitelným způsobem.
- Nenamlouvají sobě ani jeden druhému, ani jiným lidem, že by byli zklamáni. Pro své nízké sebehodnocení se však navzájem potřebují a tím se cítí zaskočení. Jsou schopni uznat vzájemnou rozdílnost, ne však samostatnost.

26. O Marii a Janovi lze souhrnem říci : jsou-li krajně dysfunkčními / rodiči těžce narušeného dítěte/, budou mít nízké sebehodnocení, vysoké nároky a málo důvěry. Tak snadno vznikne vztah, v němž na povrchu je já a druhý k nerozlišení. Jedinečnost já může být přiznána pouze skrytě.

a/ Jakoby si Jan říkal : "Marie mě potřebuje, jsem za ni zodpovědný. Nesmím s ní nesouhlasit, nebo mě nechá. Není mezi námi rozdílu. Nesmíme si dát najevo, když nesouhlasíme, pouze v maličkostech. Ona cítí to, co já, má ráda totéž a myslí stejně. Jsme jedné krve, žijeme jeden pro druhého".

b/ Každý z nich se tak snaží vycházet vstříct a chránit toho druhého, že nakonec žije tak, jak očekává, že si přeje ten druhý.

- Každý z nich umožňuje druhému, aby ho kontroloval, a zároveň to nelibě nese.
- Každý z nich také přijímá zodpovědnost za to, že kontroluje druhého a zároveň to nelibě nese.

27. Nakonec se každý z nich chová chvíli jako rodič a chvíli jako dítě.
- a/ Říká : "žij pro mne /ale kéž bys nemusel!/"
 - b/ také říká : "dobrá, budu žít pro tebe /a přitom bych chtěl, abys žil pro sebe sám!/"
 - c/ Každý je střídavě buď silný, adekvátní, nebo bezmocný, neadekvátní. Ve vztahu je místo pouze pro jednoho silného, adekvátního.
 - d/ Oba jednají tak, jakoby role jedince a role partnera byly neslučitelné, jako by individualita a manželství nešly dohromady.
28. Před sňatkem se Marie a Jan nikdy zcela neprojevíli jako individuální osobnosti.
- a/ Nyní po svatbě se snaží skrýt, jak málo ze své individuality dali předtím najevo, když jim šlo o sňatek.
 - b/ Nyní, zjevně se snaží být partnery, žijícími jeden pro druhého.
 - c/ Skrytě se dále snaží uplatnit svou individualitu.
29. Marie a Jan pokračují v tom vztahu, protože nic jiného neočekávali.
- a/ Mohou sice očekávat, že s nimi to bude jinak /život je stejný - ale což když ne vždycky/.
 - ° - Marie může doufat, že se Jan liší od toho, co očekávala od mužů
 - Jan může doufat, že se Marie liší od toho, co očekával od žen
 - b/ Přitom se Marie musí bránit proti svým obavám stejnými taktikami, jakých užívali její rodiče jeden proti druhému, protože jiné taktiky nezná. /Jan dělá totéž/.
30. Ať se Marie s Janem dopracovali jakéhokoliv vztahu, jsou zklamáni tím, co dostali.
- a/ Brzy budou muset připojit role rodičů k tomu, co zbylo z

jejich individuálních rolí a k tomu, co se pokoušeli rozvíjet v manželské roli.

- b/ Bylo-li pro ně těžké zintegrovat svou individualitu a své partnerství, bude stejně těžké integrovat i své rodičovství.

Kapitola IV.

Zátěže, kterým je vystavena moderní rodina

1. Když Honzík vstupuje do světa svých rodičů, vítají ho jejich očekávání a potřeby.
 - a/ Už svou existencí nabízí Honzík Marii a Janovi další možnost "dostávat", další možnost cítit se adekvátními, milovanými, potřebnými, silnými, úplnými.
 - b/ Honzík nabízí svým rodičům možnost rozšíření jich samých, tím, že vzešel z jejich vlastních těl.
2. Potíž je v tom, že Honzík má své vlastní bezprostřední potřeby.
 - a/ Hned od narození dává jasně najevo, že je tady on, aby dostával, protože je fyzicky bezmocný a nezačleněný do psychologických a sociálních vztahů.
 - b/ Ale protože je bezmocný, jeho vlastní vitální potřeby musejí být přijaty v rámci potřeb a očekávání jeho rodičů. Má-li dostat, co potřebuje, jeho požadavky musejí být sladěny s tím, co jsou jeho rodiče ochotni a schopni dát.
3. Když Marie a Jan přidali role rodičů ke svým individuálním a manželským rolím, kvalifikovali se jako rodina. Sociologové a antropologové se shodují v tom, že :
 - a/ Nukleární rodina se vyskytuje ve všech společnostech.
 - b/ Definují rodinu jako skupinu, složenou z dospělých obou pohlaví, přičemž partneři žijí pod jednou střechou a udržují společensky přijatý sexuální vztah.
 - c/ Rodiny zahrnují též děti, zplozené nebo adoptované těmito partnery.

4. Jako společenská instituce je tato skupina vázána těmito vzájemně se posilujícími funkcemi :
- a/ Zajišťovat partnerskou genitální heterosexuální zkušenost.
 - b/ Přispívat k pokračování druhu zplozením a výchovou dětí.
 - c/ Ekonomicky spolupracovat v dělbě práce mezi dospělými podle pohlaví, vhodnosti, a precedentů a mezi dospělými a dětmi s ohledem na věk a pohlaví dítěte.
 - d/ Udržovat hranice /pomocí tabu incestu/ mezi generacemi, takže úkoly jsou plněny hladce a mohou být udrženy stabilní vztahy.
 - e/ Přenášet kulturu na děti výchovou :
 - naučit děti "rolím", či sociálně přijatým způsobům, jak jednat s druhými v různých sociálních situacích / tyto role se mění podle věku a pohlaví dítěte/
 - naučit děti, jak nakládat s předmětným prostředím
 - naučit děti komunikovat, jak užívat gest a slov tak, aby měla obecně přijatý význam pro druhé
 - učit, kdy a jak dávat najevo emoce tím, že celkově řídí emoční reaktivitu dítěte. /Rodina učí dítě tím, že využívá jeho projevů lásky a strachu, tím, že s ním komunikuje verbálně, neverbálně a příkladem/.
 - f/ Rozpoznat, kdy některý člen přestane být dítětem a stává se dospělým, schopným vykonávat dospělé role a funkce.
 - g/ Přispívat k eventuální péči o rodiče dětmi.
5. To je náročný řád pro rodiny, zvláště pak pro partnery. Proč jsou partneři ochotni brát na sebe takové závazky? Protože děti představují ekonomickou hodnotu? Protože jsou emocionální hodnotou? Odpověď na tuto otázku je kulturně podmíněna. V naší kultuře /americké/, je rozhodující emoční hodnota dětí.
- a/ Jan / a následující platí stejně tak o Marii/ může cítit, že splnil společenské očekávání : "Dospělí mají děti. Já mám také dítě".
 - b/ Jan může zakoušet pocit kontinuity, neboť po sobě zanechá někoho ze svého masa a krve.

- c/ Jan může znovu vychutnat něco ze své minulosti, když opět prožívá se svým dítětem objevy, radosti, údiv.
 - d/ Jan se může pokusit korigovat své minulé utrpení a chyby tak, že se snaží pomoci svému dítěti, aby se vyhnulo tomu, čemu se lze vyhnout a aby se připravilo na problémy, které je očekávají.
 - e/ Jan nadto získává další význam tím, jak poznává, že je pro své dítě důležitý. Musí o ně pečovat, chránit je, vést, zodpovídat za ně, protože on, otec je zcela zřejmě tím ~~mou-~~ důležitějším, dokonalejším, je autoritou, je tím skutečně silnějším.
 - f/ Jan se může cítit dítětem spojen s Marií a Marie se může cítit spojena s Janem.
 - Bylo třeba obou, aby zplodili dítě; ani jeden to nemohl dokázat sám o sobě.
 - Nyní je třeba spojeného úsilí jich obou, aby živili a učili své dítě; ani jeden z rodičů toho nemůže dosáhnout sám.
6. Avšak rodičovství může znamenat i ztrátu, a to může naplňovat novopečené rodiče rozporuplnými pocity.
- a/ Jan a Marie nemuseli plánovat rodičovství v době, kdy právě počali dítě. Možná, že vše, na co mysleli, bylo sexuální uspokojení, kterého se jim navzájem dostávalo.
 - b/ Mohli být nepřipraveni ekonomicky na úkoly, spojené s výživou, šacením a bydlením^s dítětem.
 - Jan může pociťovat, že dítě má ekonomické potřeby, které není schopen zajistit
 - Marie mohla mít zaměstnání, které přispívalo k hmotnému zabezpečení rodiny / které se jí zároveň líbilo/, a kterého se nyní kvůli dítěti musí vzdát.
 - c/ Mohou být emočně nepřipraveni na to, aby přibyl třetí, závislý člen, a aby se tak stali rodinou.
 - Janovi se může zdát, že dítě snižuje Mariin zájem o něj
 - Marii se může zdát, že dítě odvrací Janův zájem od ní

- Marie, která nevyhnutelně musí mít lví podíl na ranné péči o dítě, může v něm vidět stvoření, které si klade nároky na ni celou a nic za to nedává. Stvoření, které vyžaduje, aby se isolovala celé dny od dospělých, tak, aby uspokojila jeho potřeby.
- Oba mohou být vylekáni tíhou zodpovědnosti, která na ně byla uvalena.
- Oba mohou uvažovat o tom, zda nyní, když vytvořili rodinný trojúhelník, nebude někdo z nich dříve nebo později vyčleněn ze soužití.

7. To však nejsou problémy Marie a Jana. Všechny rodiny západního světa prošly / a stále ještě na to reagují / řadou materiálních a filosofických vlivů, které zasahly celou společnost.
8. Průmyslová revoluce hluboce ovlivnila moderní rodinu, osvobodila partnery od mnoha břemen, avšak přinesla jim i mimořádné záteže. Důsledky této revoluce jsou známy, proto si je jen krátce zopakujeme.
- a/ Zmechanizovala a odosobnila svět práce, takže muži zbyl pocit, že je jen bezvýznamným automatem, který pracuje na úkolech, jež jsou pouze nepatrnou částí gigantického, nesrozumitelného celku bez hodnot.
 - b/ Způsobila, že hodnota jedince začala být měřena výší jeho příjmu a žena byla degradována tím, že jí nepříslušela mzda za vedení domácnosti a péči o děti.
 - c/ Pokud se žena nerozhodla vydělávat si na živobytí sama, ale rozhodla se zůstat doma v roli manželky a matky, je postavena před to, že instituce postupně převzaly řadu rodinných funkcí : výchovu, přípravu stravy, atd.
 - d/ Průmyslová revoluce položila jakožto základní předpoklad pokroku důraz na pohotovost jedince měnit své působíště. Tím vyžaduje od celých rodin, aby následovaly svého živitele z místa na místo a ztrácely tak staré sociální vazby.

- e/ Pomohla separaci rodičů od prarodičů, avšak nestačila nahradit funkce, které prarodiče měli v nukleární rodině / např. poporodní péči, hlídání dětí, finanční výpomoc v nouzi/.
- f/ Průmyslový komplex vyžadoval specializaci ve všech odvětvích; jedinec se tak cítil bezmocným proti vlivu vnějších událostí /místních, národních i mezinárodních/. Vnější svět mimo rodinu začal být potenciálně nebezpečným zdrojem sil, kterým člověk ztěžil rozumněl a jež se necítil schopen kontrolovat.

9. Revoluční intelektuální a sociální vlivy zpochybnilly staré rodinné názory, zákony, normy a hodnoty.

- a/ Role každé osoby již není něčím samozřejmým, bezesporným, předem určeným statickým sociálním řádem. Není již předem uspořádaná tradicí a zvyky.
- b/ Pro nové situace se člověk často musel učit zcela novým rolím.
- c/ Vlastní hodnota musela být získána prací, nebylo možno ji zdědit. Ale i tehdy, když byla takto získána, zůstávala stále nejistě "relativní".
- d/ Stará patriarchální definice muže jakožto hlavy domu a ženy jako příslušenství domu byla přehodnocena. Muže i ženy to zmátlo, když reagovali na nové rovnostářské ideje, pochybovali a stěžovali si na každodenní rodinné povinnosti a role.

10. Také psychoanalýza hluboce ovlivnila pojetí "normálního" lidského chování, motivace a učení. Lidé začali zkoumat a dělat si starosti s různými aspekty svého života, hlavně s otázkou správné výchovy dětí.

- a/ Teorie implicitně ukládala rodičům ponechat dítěti svobodu, aby nebyl poškozen jeho psychologický vývoj.
- b/ Příliš do důsledků dovedena, tato myšlenka rodiče mátlala a bránila jim v akci. Mohou dítě uhodit nebo ne? Mohou je v něčem omezovat? Rodinný život se stával stále více demokratickým, děti v jakémkoli věku dostávaly slovo ve věcech své výchovy a byly respektovány.

11. Všechny tyto filosofické a ekonomické trendy zanechaly v mužích a ženách pocity zmatku a ztráty vlastní důležitosti.

a/ Rodinný život může se tak oddělit od jeho života v práci, že vlastně žil ve dvou oddělených světech.

- V zaměstnání, za psacím stolem se stohy spisů nebo u stroje s řadou pák a transmisí, se cítil tak malým, bezmocným, přehlíženým, nejistým.
- Cokoli se mu podařilo vydělat, rodina rychle spotřebovala.
- Doma se často cítil být pouze pomocníkem v domácnosti nebo při výchově.
- Často potřeboval, aby rodina vycházela více vstříct jeho potřebám. Byl unaven, odstrašen a otřesen denními nároky a rozhodnutími. Potřeboval, aby rodina byla pro něj místem odpočinku, tichým sanatoriem.
- Zvláště synové se pak setkávali s modelem otce, který byl buď nepřítomen, příliš zaměstnán, unaven nebo bez zájmu.

b/ Ženy, žijící ve městech v izolaci nebo na předměstích se cítily odděleny od "skutečného smyslu" moderního světa.

- Dostalo se jim vzdělání pro jiné účely, než vedení domácnosti a péče o děti, byly učeny, aby si uvědomovaly vědecké a kulturní události, probíhající ve světě mimo rodinu. Nyní, když se soustředily výhradně na role manželky a matky, ztrácely pracovní zkušenosti, postavení a sebejistotu.
- A když se soustředily na vedení domácnosti a péči o děti, společnost jim mnoho úkolů ubírala anebo ulehčovala domácí povinnosti a usnadňovala jejich zvládnutí.
- Některé ženy odešly z domova do práce a umístily děti do jeslí, nebo si sehnaly někoho na hlídání. Některé zůstaly doma, užíraly se a odváděly svou rodičovskou funkci netečně, ambivalentně a roztržitě. Některé zůstaly doma a udělaly si z péče o dítě přehnaně intenzivní záležitost, aby kompenzovaly pocit zbytečnosti a pocit, že jim život utíká.

12. Není náhodné, že se ideály romantické lásky a osobního štěstí staly v západní kultuře populárními v té době, kdy se staré

jistoty o tom, co to znamená být mužem, být ženou, být osobou, měnily a ztrácely.

a/ Když lidé cítili, že "nic" neznamenaají, chtěli se tím více stát pro někoho "vším".

b/ Jestliže si vybrali partnera, který měl zajistit jejich osobní štěstí, a rozvod mohl dobrovolně ukončit vztah, každý den manželství se mohl stát okamžikem rozhodování: "Zůstanem - v - tom - či - ne?"

c/ Jestliže mohli lidé vstoupit do vztahu s pouhým hypotetickým, nestálým postojem, museli pak být tak zaujetí svou vlastní představou co největšího štěstí, že jim nezbyval čas, aby se ze vztahu dovedli radovat.

13. Nathan Ackerman uvažuje takto o širších sociálních vlivech, které působily na rodinu : " Charakteristikou naší doby je zvláštní disharmonie ve vztazích jedince a širší společnosti. Napadá mě řada hypotéz : Durkheimovo pojetí anomie, Frommův důraz na tendenci k odcizování, Riesmanova teorie člověka, řízeného druhými. Bez ohledu na označení, všichni se shodují na trendu k pocitům ztracenosti, osamělosti, zmatení osobní totožnosti, a na nutkavém hledání přijetí v konformitě. Jeden z důsledků tohoto trendu k desorientaci je, že se osoby vrhají zpět do svých rodinných skupin, aby zde našly pocit bezpečí, sounáleženosti, důstojnosti a hodnoty. Rodina je povolána, aby zajistila svým členům vřelost a blízkost, které by vyvážily úzkost a utrpení, pramenící z neúspěšného hledání bezpečného zázemí v širším okolí. Jedinci se vrací do rodin s naléhavou potřebou ujistit se, že jsou hodni lásky a ocenění. Tento tlak požadavků, aby se jedincům dostalo mimořádného bezpečí a vřelosti, uvaluje na rodiny mimořádnou psychickou zátěž. Je současná rodina připravena unést tuto zátěž? Ne - není připravena dostatečně. Rodina se o to pokouší, ale výsledek je přinejlepším nejistý : často selhává.

14. Když navíc dvě světové války vzaly mužům a ženám iluze, stalo se budování rodiny jediným smyslem bytí /bytová výstavba a populační exploze jsou stále ještě v konjunktře/.

- a/ Péče o děti se stala hlavní činností i zájmem mužů a žen.
- b/ Hlavním tématem je : "aby byly děti šťastné".
- c/ Stalo se nutností dávat dětem to, co rodiče sami nikdy neměli.
- d/ Růst, vývoj a výkony dětí se staly hlavním prostředkem, jímž dospělí dodávají hodnotu svému osobnímu růstu.
- e/ Postoj dítěte k rodičům může do značné míry utvářet nebo ničit jejich sebehodnocení.

15. Rodičovská role převládla, když muži a ženy shledávali, že jejich osobní vztahy jsou bolavé a hroživé.

- a/ Rozčarování sebou navzájem, souhlasí "žít pro dítě".
- b/ Zároveň však implicitně požadují, aby dítě žilo pro ně; ono je tím nejdůležitějším, tím, kdo má moc a zodpovídá za to, budou-li jeho rodiče šťastni.

/konec ukázky/

- o - o -

DOMÁCÍ PŘÍSPĚVKY

F. Křivák :

Tomáši! Boty! Ruce! Svačina!

/ Kapitoly z rodinné psychosomatiky/

Všemu lidskému se učíme u stolu rodiny, v dílně kultury.

Adoptuji podobu stonání, tedy scénáře i dramaturgií nemocí. Pomalu, postupně na pouti životem přes prizma rodiny v ontogéněze akviruji z archivu familiární patografie to či ono chování a projev nemocí, jak nám je příbuzenstvo rozehrává a jak se hodí do systému naší obrany ega. Samozřejmě i podle toho, jak se postupně setkáváme s patogenetickými agens. A nejenom to, učíme se chování, kterým si konkrétní nemoc nabuzujeme, přivoláváme, spouštíme, zhoršujeme, perpetuuji anebo sanuji anebo recidivuji. Toto se týká především psychosomatických nemocí / asthma bronchiale, hypertenze, ischemická choroba srdeční/.

Rodina monitoruje vztahy svých členů, modeluje homeodynamiku, zástupné chování, určuje kód a jeho uzus, algoritmus změn, v normě

i v patologii. Svět rodinného interagování se podílí jako jeden z hlavních, významově i časoprostorově primárních zdrojů determinací behaviorálních schémat, která nám předávají štafetu naší rodiny psychosomatiky. Děti se identifikují s těmi patientskými rolemi, které poznaly a zažily u svých rodičů jako vzory stonání a přijetí symptomů, v boji s nimi či podlehnutí jim, jako život, s nemocí a v nemoci, spoutaný a omezený či ztroskotaný a bezesmyslný anebo jako : "Života bído, přec tě mám rád!".

Má se za relevantně prokázáno, že exprese prožitků a emocí, body language a styl komunikace v kontextu rodiny, kongruence všech plerematematických a kenematematických úrovní /Uldall/ určuje, zda, jak a kdy a jaká psychosomatická nemoc se bude manifestovat právě v naší rodině právě přes naši osobní anamnézu.

Rozvíjejí se teorie stresu, behaviorální koncepce koronárního typu A chování /Friedman, Rosenman, Jenkins/, technika biofeedbacku, represe a sensitivizace, hopelessness helplessness syndrom /Schmale, Engel/ a jako šlágr psychoanalytické a klinické psychosomatiky - alexithymie. V tomto směru je bohatá a rozporuplná literatura /Drees, Arnold, Freedman, Ruesche, Sweet, de M'Uzan, Nemiah/, ale i škály, které popisují, co je co a jak se to projevuje - s problematickou reliabilitou / viz Kleiger a Kinsman/. Chybějí však práce, které by hledaly gignomen, tedy ještě neprojevené právě se rozvíjející počátky těchto specifických typů individuálního reagování, kdy, kde a jak počíná a sílí ekvifinální sled životních událostí resultujících ve svém průběhu a v konečných konsekvencích v té či oné psychosomatické "řeči orgánů".

Na úseku rodinné diagnostiky a terapie psychiatrického oddělení se sexuologickou poradnou polikliniky v Mělníku si věšíme právě těchto stránek a sekvencí komunikace ve vztahu k rodinné psychosomatice. Opakovaně se v práci s rodinou ozřejmuje, že při adopci schopnosti dítěte správně percipovat, hodnotit a projevit bříme vlastních emocí /zvláště libidinosního a hostilního charakteru a fantazie navazující na ně, ale i posouzení životních nejistot, ohrožení, anxiet a dysthymii/ má přeci oproti otci rozhodnější slovo matka. Týká se to jak neonatálních fází ontogeneze

budování ega a překonávání Oidipálního komplexu /Wolf/, tak i věku předškolního a raně školního.

Vrací-li se devítiletý syn domů a ve dveřích se věší otci na krk a sděluje překotně : "Jú, tati, to bys, člověče, nevěřil, já jsem byl ze všech kluků jediný, kdo přehodil kamenem rybník - úplně celý....Fakt!" a než může otec zareagovat Aristotelovským tau-madzein a pochvalou, už matka rezolutně a tvrdě intruduje : "Tomáši! Boty! Ruce! Svačina! To si povíte až pak! Ještě máš angličtinu, klavír a úkoly do školy!!" Tu chvíli pohasla jedna jiskérka dětské radosti..... a kdyby byla v životě jediná pohaslá, jistě by o nic světoborného nešlo. Radost nelze odložit na "až pak"!

Jaký typ osobnosti matky to generálsky zvelel? Bývají to často ženy nespokojené, zfrustrované, zaměřené na výkon a sociální úspěch, potlačující expresi emocí, nahrazující vztahy věcmi, životní ne-vítěz, ne-poražená. Takové byly i jejich rodiny. Jejich manželé jsou racionální, uvyklí stahovat se; jsou svými ženami hodnoceni s despektem jako slaboši. V životě těchto žen v úkolu : být či mít /Fromm/ výrazně převažuje to konzumní a vlastnické : mít.

A když Tomáš v 18,30 unavený, nedětsky otrávený, splnil všechny úkoly, které mu matka naservírovala / ale zpovzdálí i škola a společnost/ a neobdržel od matky pohlázení, ba ani pochvalu, nýbrž byl zavalen : "Prosím tě, Tomáši, kolikrát ti mám říkat, udělej si napříště plán! Takhle to dál nepůjde, co ty si o sobě myslíš! Mám jenom jedny nervy a ten klavír, ty necvičíš, ty si jen přehráváš jako šumař na pouti ..., to myslíš, že by stačilo, proboha, na konzervatoř?!", obdržel ukázkovou lekci z alexithymie.

Možná je to tristní, ale jen odposloucháno a odkoukáno. "Jsou familie, kde se vznášejí rozkazy a vzduchem poletují vykřičníky!" /Horníček/.

Za Tomáše můžeme říci : "Ano, proboha, maminko!"

"Rodinné integumentum commune" je jako ichtyosis congenita neprůstředná zvenčí. Rodina se dusí sama v sobě ... Je zajímavý paradox: veliká snaha posilovat toto rodinné dusno uzavřením rodiny: děti mají astma či alergie, musejí se šetřit, nemohou chodit ven mezi děti, plavat; manželka či tchyně anginu pectoris, nesmějí se

rozčilovat. Samozřejmě lékař musí být v diagnostice obezřetný, neboť někdy i po létech psychogenity či psychosomatické kariery se prokáže organicita. Na druhé straně táž rodina dbá o vysoký hmotný standart a to chce / více u otce/ jít za kariérou, soupeřit, štvát za penězi, konexemi, výhodami ... tedy suport do A typu chování.

Takže děti mají ze strany matky i otce úspěšné vzory, matka moří emocionálně, otec je doma distancován, navenek se angažuje a štve; když toto děti rekapitulují, mají cestu do psychosomatické anamnézy otevřenou ze všech stran.

.Konfliktní rodinné interagování, vzájemná osobnostní akceptace bez beztravného citového projevení vede, zvláště setká-li se s citlivým či oslabeným orgánem a s malfunkčním organismem k fixování, perpetuování a k reaktualizaci psychosomatického "body language" a k poruchám.

Matka nechápe, nebo jí uniká, že radost a bezstarostnost dětství, je též hodnotou. Situace dětských radostí prožívaných s otcem, kterého dítě milovalo a on je, se nám vrací v dospělosti ve chvílích slabostí a strádání, osvětluje cestu naším životem. Matka nenechává dítě na pochybách, čemu ona dává přednost, tedy že úkolům, povinnostem, výkonu, konformitě a úspěchu především. "Úspěšně" píše svému dítěti životní skript, i ono se bude snažit ze všech sil být řádným občanem, který plní, co se od něj očekává, snaží se vyniknout, uspět a vítězit. Má-li podmínky, vytrvalost, pílí, talent a nadání, může se mu to dařit ... ale jaksi "bez šťávy" a radosti. Bez radosti jde životem krok za krokem, od jednoho úkolu a úspěchu k dalšímu, bez vědomí, že bylo něčeho dosaženo, bez zastavení se a poohlédnutí, než se objeví psychosomatická odezva, syndrom či nemoc. Jako trest či daň, důsledek či úděl způsobu chování a životního stylu.

Samozřejmě interakce a komunikace v rodině není jen dyadickou záležitostí otec-matka, matka-dítě, otec-dítě, kdy komunikují spolu všichni členové rodiny, kteří jsou ve smyslovém dosahu, a to ne nějak nahodile, nýbrž v naučených sledech, sekvencích. Sekvence mají svůj pořádek a kód. Tento pořádek i kód zůstává za slovy komuni-

kantů, není pro ně implicitně. jasný a srozumitelný. Všichni jej dle své zralosti a zkušenosti spíše jen tuší, ale používají jej "neomylně" jako podle napsané dramaturgie. To, že nevědí, co a jak se to mezi nimi, v jejich komunikaci udává, co to spolu a jak hrají, neznamená, že by je to nechávalo emočně lhostejnými. Ba naopak, čím více manžel cítí, že je svou manželkou tlačěn do otcovské role, za kterou když ji naplní, je pak trestán, o to víc se na manželku zlobí a o to víc připravuje odvetu. Když opakovaně neuspěje, vyklízí válčiště, manželka triumfuje v důkazech, že on je slaboch, že vše v rodině odvisí jen od ní, kdyby jí nebylo, atd...

Samozřejmě při vzniku a vývoji psychosomatické nemoci vedle chování kointerferuje i souběh faktorů genetických, konstitučních, imunitních, environmentálních, životního stylu a životosprávy, ale i okolností, které oslabují organismus, posilují orgánovou senzitivizaci / jiné nemoci, konflikty, stresy/.

Klinická psychologie rodiny se přes diagnostiku neuróz, poruch osobnosti a přes pestrou škálu psychosomatiky vevazuje do všech základních oborů klinické medicíny.

Lékař se trápí, jakou nemocí pacient trpí. OK! Pro terapii a lidský kontakt je však dosti důležité, jaký pacient trpí nemocí a jak, a jak tím dýchá a žije rodina.

Smutný je úděl, je-li moc nemocí limitou a způsobem bytí v omezení!

Řekni mi, z jaké rodiny pocházíš a já ti povím, na co budeš nemocen.

Psychosomatická nemoc je okno do rodiny, vizitka životního stylu.

Každá rodina má tolik nemocí, kolik si zaslouží!

Pomozme ji!!

Adresa autora:

MUDr. František Křivák, Psychiatrické oddělení se sexuologickou poradnou polikliniky, Mělník

Petr Adamovský :

K využití interakčního Rorschachu v psychoterapii

V roce 1973 referoval na psychoterapeutické konferenci Boš o prvních zkušenostech s modifikací skupinově používaného Rorschachova testu u nás. Ve svém příspěvku shrnul historii skupinového zadávání Rorschachu. V padesátých letech se začínalo s aplikací projektivních testů u jednotlivých členů rodiny, přičemž pak při srovnávání individuálních protokolů vycházely najevo společné rysy projekcí členů rodiny. V šedesátých letech se výzkumníci začali zajímat spíše o rozdíly v projevech ve dvou různých situacích, situaci individuálního testu a situaci společného testu. Používaly se jak testy projektivní, tak inteligenční.

Roman a Bauman na základě svých výzkumů manželských párů v této době zobecnili šest možných kombinací poměru mezi výkony v individuálním testu a výkonem v testu zadaném páru společně. Je-li řešení v páru lepší, než individuální řešení prvního i druhého jedince, jde o pozitivní emergenci. K negativní emergenci dochází, je-li skupinový výsledek horší než oba individuální výsledky. Když je skupinové řešení tak dobré, jako výsledek lepšího člena v páru v individuálním testu, jde o pozitivní selekci. Rovná-li se naopak skupinový výsledek individuálnímu výsledku horšího člena páru, mluvíme o negativní selekci. Jsou-li výsledky obou jednotlivců dobré a dobrý je i výsledek společného testu, jde o pozitivní zpevnění. O negativním zpevnění se hovoří, když je individuální výsledek jednoho i druhého partnera špatný a stejně špatný je i společný výsledek páru.

V posledních letech se pak pozornost obracela stále víc přímo na studium projevů partnerů nebo celé rodiny či skupiny během expozice projektivního podnětu v úkolové situaci. Boš nazval svou vlastní modifikaci takovéto metody "Rodinný Rorschach". Expoval rodině Zulligerovy tabule na plátno a zadával tuto instrukci: "Nyní vám promítnu třiobrázky. Vaším úkolem bude, abyste se o každém obrázku jako rodina dohodli, co na něm vidíte. Můžete použít

ukazovátka, které leží před vámi na stolku. Až dojdete ke společnému řešení, může mi někdo z vás dát znamení zvonkem, který máte před sebou." Záznam zachycený na magnetofonové pásce pak podrobil kvalitativní analýze, ve které sledoval průběh rozhodovacího procesu, podíl jednotlivců na společném řešení, způsob, jakým je společného výsledku dosaženo, průběh konfliktních interakcí, manévry a diskvalifikace a dále pozici a projevy identifikovaného pacienta v tomto dění. Zůstával při tom u ideografického přístupu. Upozorňuje na možnost využití vyhodnocovacích kategoriálních systému Balese, Hallyho, Riskina, Lovelanda či Brunswikova probabilistického funkcionalismu.

Chci se ve svém příspěvku zabývat především Lovelandovým systémem, ale nejdřív se krátce zmíním o jiném Evropanovi, který rozpracoval použití Rorschachu v interakčním testování, a připojím jednu terminologickou poznámku.

Tím druhým Evropanem je Willi a o jeho práci loni referoval Ženatý na stránkách Psychologie a psychopatologie dítěte. Willi svou metodu publikoval poprvé v roce 1969 a nazval svůj přístup "Der gemeinsam Rorschach", což Ženatý překládá výrazem "interakční Rorschach". Kromě tohoto interakčního Rorschachu se můžeme setkat s "transakčním Rorschachem" Wynna a Singrové. Loveland, o kterém chci hovořit, nazývá svou metodu "Relation Rorschach" a její konkrétní aplikace pak podle participantů, jimž je test předkládán, např. "Family Rorschach", "Spouse Rorschach", "Patient-Therapist Rorschach" atp.

Přimlouvám se v našem kontextu za používání názvu "interakční Rorschach" jako nadřazeného termínu zahrnujícího různé konkrétní způsoby využití Rorschachu při studiu interakce. Tyto konkrétní způsoby využití by pak bylo nejlépe označovat jmény autorů, tedy Williho interakční Rorschach, Lovelandův interakční Rorschach, Bošův interakční Rorschach. Kdyby se vyvíjely další modifikace, mohlo by to zabránit terminologickým zmatkům. Termíny "rodinný Rorschach", "manželský Rorschach" či "Rorschach pacienta s terapeutem" by pak mohly být voleny podle zúčastněných participantů, kterým je test předložen. Měli bychom pak např. Williho manželský Rorschach,

Bošův rodinný Rorschach či Lovelandův skupinový Rorschach /tzn. Rorschach předložený umělé skupině, např. psychoterapeutické/.

Williho interakční Rorschach je zaměřen na zjišťování toho, jak je v testovaném páru rozvržena dominance. Tuto dominanci lze rozložit do čtyř prolínajících se aspektů, které se v testu projevují jako : 1.verbální iniciativa /počet návrhů/, 2. praktická iniciativa /kdo a jak manipuluje tabulí/, 3. vnitřní dominance /kdo prosadí svůj návrh jako společné řešení/, 4. vnější dominance / kdo rozhoduje o tom, který návrh je přijat ze společné řešení/. Willi je odkojen psychoanalýzou a dodržuje tradiční rorschachovský postup. Předkládá všem deset tabulí nejprve každému páru zvlášť a hned potom oběma uloží, aby test provedli ještě jednou, ale tentokrát se pokusili u každé tabule najít jedno jediné společné řešení. I toto řešení signuje tradičně rorschachovsky. Zajímá se pak o proměny tradičních rorschachovských proměnných /způsobu apercepce, zážitkového typu, tvarové přiměřenosti aj./, které se objeví ve společné situaci oproti situaci individuální, zatímco např. Loveland před takovým srovnáváním varuje, protože v situaci individuálního a skupinového zadání jde o dva zcela rozdílné, nesrovnatelné kontexty. Plodným se z tohoto hlediska zdá spíš srovnání toho, které individuální odpovědi si účastník při společném uspořádání nechá pro sebe a nepředloží je druhému. Při své metodě se Willi obejde bez magnetofonu, průběh zaznamenává ručně.

Willi uvádí Lovelanda, který ho inspiroval, a Loveland zase navázal na práce Wynna a Singrové. Wynn začal v roce 1957 s rozsáhlým studiem rodin se schizofrenním členem. V rámci svého výzkumu také se svými spolupracovníky zadával rodičům mladých dospělých schizofreniků testy, včetně projektivních. Jedním z mnoha výsledků výzkumu bylo vyvinutí manuálu k Rorschachu a TAT / autoři Wynn a Singrová/, které zaměřovaly pozornost testujícího nikoli na obsah odpovědi, nýbrž na způsob, jak testovaná osoba své odpovědi sděluje. Manuály jsou stále upřesňovány a mají umožnit detekci komunikačních defektů a deviací, které znesnadňují nebo úplně znemožňují

testujícímu sdílet s testovaným ohnisko pozornosti a významu. Podle autorů takovéto deviace v komunikacích rodičů mohou být významným etiologickým faktorem při vzniku schizofrenie. Hovoří-li rodič k dítěti podobným deviovaným způsobem jako s testujícím nad Rorschachovými tabulemi, a jsou-li tyto deviace hodně časté, znemožní to patrně velmi malému dítěti, aby si vytvořilo podstatné kulturní dovednosti, jako je třeba "přezkušování reality", pocit sebe sama a svých hranic, zájem o interpersonální vztahy a cílové zaměření ve svém životě.

Význam těchto deviací je pochopitelně jen jedním z aspektů dalekosáhlejší Wynnovy teorie. Ve svém manuálu autoři zmíněné deviace rozdělují do tří hlavních kategorií : 1. problémy se závěrem, 2. rozvráté chování, 3. podivný jazyk a logika. Tak rodič, jehož malé dítě je zvýšeně ohroženo nebezpečím, že z něj bude schizofrenik, při Rorschachu své odpovědi nakusuje, nedokončuje, vyjadřuje je neurčitě, nejasně nebo úplně nesrozumitelně, říká je ve formě otázek nebo je začíná slovem "kdyby", podává kontradiktorní informace a velmi často diskvalifikuje to, co už řekl, řekne nebo právě říká, čímž vším znesnadňuje druhému sdílení společného ohniska pozornosti. Podobně může rozvracet testové uspořádání, takže nerespektuje nebo překračuje pravidla testového uspořádání, na které zprvu přistoupil. Anebo používá podivná, privátní slova, řadí slova ve větách neobvykle, vyjadřuje se zastřehně, či příliš abstraktně, vyvozuje ne-logické závěry z podružných věcí nebo není schopen aktivně posouvat své ohnisko pozornosti, takže se neustále monotónně opakuje. Tento výčet deviací, které jsem tentativně uvedl, není vyčerpávající a v manuálech je každá z nich ilustrována několika příklady. Malému dítěti by takový způsob komunikace ze strany jeho rodičů znemožnil vybudovat si vlastní sdělovací kostru jako základ pro smysluplné uvažování a komunikování.

Wynne a Singrová dodržovali při svém testování tradiční Rorschachův postup, předkládali všem deset tabulí s inquiry. Záznamy, buď ručně psané, nebo nahrané na magnetofonu, však hodnotili se zřetelem ke zmíněným deviacím. Doporučují ovšem přepis magneto-

fonového záznamu, protože při pouhém ručním zápisu některé položky snadněji uniknou, stejně jako jsou často nepostřehnutelné v každodenních běžných komunikacích, kde ostatně nemají tak rozvratný vliv jako ve vztahu k malým dětem.

Loveland, který s Wynnem a Singrovou začal spolupracovat, rozvíjel pak tuto techniku tak, že ji bylo možno používat obecně, v nejrůznějších kontextech, a definoval tuto metodu, pro kterou razil název "relační Rorschach", jako metodu analýzy způsobu, jímž dvě nebo více osob dosahuje souhlasu o významu rorschachovských skvrn. Poté, co v rozmanitých skupinách o 2 až 30 členech předkládal nejrůznější kombinace černobílých i barevných tabulí, došel k závěru, že "použití kterékoli jedné tabule poskytuje téměř tolik informací o skupině, kolik můžeme obdržet při administraci všech deseti tabulí. Data vytěžená při použití více než jedné tabule u téže skupiny byla do značné míry redundantní", pokud se podařilo pořídit během expozice první tabule aspoň pětiminutový záznam. Nejčastěji Loveland volí I. Rorschachovu tabuli. Měli být tentýž člověk testován v několika situacích, je pak dobře možno použít dále III. a VIII. Rorschachovu tabuli nebo jako jejich alternativu tři Zulligerovy tabule, eventuálně Behn-Rorschachovy tabule. Větší obeznanost s určitou tabulí omezuje vzorek vyprovokovaného chování.

Užitečnost právě rorschachovských podnětů spočívá v tom, že možné interpretace skvrny jsou četné a rozdíly v míněních jsou tedy nevyhnutelné. A poněvadž neexistuje "správná" odpověď, i mladší, méně inteligentní, málo důvěřiví nebo nesebejistí participanti svá mínění vyjadřují. Často se při komunikaci nad skvrnou stávají zjevnými percepčně-asociační rozdíly, kterých si nemuseli být participanti vědomi nebo si jich nevšimli nebo se je pokoušeli maskovat.

Lovelandův interakční Rorschach /"relační Rorschach"/ se snadno administruje v terénu, vyšetřujícímu stačí, aby se vybavil magnetofonem a kopií tabule pro každého participanta. Vybrané tabule se nejdříve předloží individuálně každému participantovi. Je-li k dispozici jen jeden vyšetřující, dá každému účastníkovi papír a požádá ho, aby vypsál věci, které mu tabule připomíná, a aby na

reprodukcí vyznačil lokalizace / to je náhražka za inquiry/. Tyto individuální výsledky neslouží přímo ke srovnání individuálního fungování se skupinovým, ale využívají se především k tomu, aby vyjasnily a doplnily to, o čem se můžeme přesvědčit přímo z výkonu ve skupinové situaci.

Úkolové uspořádání při individuálním zadání je zcela odlišné od uspořádání při skupinovém zadání, kde se od participantů chce, aby dospěli ke shodě. "To vyžaduje, aby každý z participantů vybral ty ze svých individuálních interpretací, které považuje za způsobitelné k tomu, aby byly souhlasně ztvrzeny ostatními participenty, a aby vylíčil, co vidí, ve výrazech přiměřených jejich věku, vzdělání a tak dále. Jinými slovy musí brát v úvahu nejen skvrnu, nýbrž také ostatní participenty. Z mnoha důvodů může participant při interakčním Rorschachu modifikovat, zapomenout nebo cenzurovat odpověď, kterou dal při svém individuálním Rorschachu; mechanické srovnání jeho odpovědí v obou situacích může hodně zavádět."

"Kromě toho je při interakčním Rorschachu jak úloha, tak inkoustová skvrna relativně neznámá všem participantům. Vysvětlení a uchopení významu, které jsou nutné k dosažení dohody, se mohou značně lišit od těch, které jsou nutné v situaci individuálního Rorschachu, kde subjekt může předpokládat, že vyšetřující je s inkoustovou skvrnou obeznámen. Aby participant dosáhl stejné jasnosti komunikace, musí často popsat místo inkoustové skvrny, které interpretuje, mnohem určitěji pro své druhy při interakčním Rorschachu než pro vyšetřujícího při individuálním Rorschachu."

Vyšetřující řekne shromážděným participantům, že budou pracovat společně a jejich práce bude analyzována z magnetofonové nahrávky. Zapne magnetofon a řekne : "Chceme od vás, abyste se pokusili shodnout na tom, co všechno podle vašeho mínění tato inkoustová skvrna připomíná." Dává každému kopii tabule a pokračuje : "Podívejte se, čemu všemu se to podobá, na čem se můžete oba /všichni/ shodnout." Pak odchází z místnosti se slovy : "Budu vedle. Dejte mi vědět, až skončíte."

Když diskuse trvá víc než deset minut, vrátí se do místnosti, pořádá skupinu, aby se pokusili během několika dalších minut skon-

čit, a zase odejde. Přes patnáct minut se obvykle nejde. Kdyby mu přišli oznámit, že jsou hotoví, dřív, než uběhlo pět minut, řekne jim, že většina skupin potřebovala víc času, a požádá je, aby si na tuto tabuli dopřáli trochu víc času. Další intervence nedělá.

Když je vyzván, vrátí se a dá každému participantovi fotografii skvrny nalepenou na kusu papíru, na kterou mají pak za úkol vyznačit věci, u nichž bylo dosaženo dohody. Svou přítomností zabraňuje domluvě. Toto napsané inquiry poskytuje měřítko toho, jak každý participant pochopil dohodu, umožňuje srovnat jasnost psaného a mluveného výkladu a může zjistit eventuální nevyslovené výhrady.

Přepsaný vzorek interakce je pak možno hodnotit subjektivně, klinicky, s využitím vhledu rorschachovsky erudovaného specialisty. Mimo to Loveland vypracoval skórovací systém, který umožňuje vytěžit kvantitativní údaje. Vyděluje tři aspekty transakce : 1. jasnost verbálních komunikací, 2. vnímavost, porozumění a imaginaci participantů, 3. afektivní stav, postoje, pocity, zaangažovanost, které participanté projikují do odpovědí.

Každá komunikace jako jednotka interakce je pro každý z uvedených tří aspektů ohodnocena na škále od jedné do čtyř : 1.- interakce facilitující pohyb skupiny k cíli úlohy, 2. - odvyklá adekvátní transakce, 3.- transakce, která nějak omezuje pohyb skupiny směrem k úspěchu, 4. - transakce, která zabraňuje pohybu ve směru úspěšného dokončení úlohy.

V jednom výzkumu, jehož cílem bylo ověření reliability a validity skórovací škály, nebyly zjištěny žádné signifikantní rozdíly mezi třemi skórovateli, pokud jde o množství vydělených jednotek. Šlo tu o dvanáct rodičovských párů, kterým byl předložen interakčně Rorschach a tři skórovatelé pak záznam hodnotili. Dalším výsledkem výzkumu bylo zjištěno, že procento "čtyřek" z celkového počtu transakcí rozlišilo tři skupiny rodičů. V komunikačních interakcích rodičů schizofreniků se vyskytovalo více než 3,5% čtyřek. Procento transakcí ohodnocených čtyřkou v komunikacích rodičů neurotiků a rodičů potomka s pouze medicínským problémem se pohybovalo mezi 1,5 a 3,5. Souhrn transakcí rodičů "normálů"

obsahoval méně než 1,5% čtyřkových transekcí. Loveland navrhuje další skórovací možnosti v manželském Rorschachu.

Dostáváme se k využití Rorschachu v psychoterapii. Rodinný Rorschach, manželský Rorschach, Rorschach rodiče s dítětem ap. patrně reflektují dlouhodobě opakované vzorce interakce, kdežto participuje-li na interakčním Rorschachu pacient a jeho terapeut, jejich interakce při práci na této úloze asi jeví vztahy, které se rozvíjejí teprve krátce, po dobu, kdy se terapeut pokouší pomáhat pacientovi pohnout se směrem k plnějšímu využívání jeho vlastních temperamento- vých a intelektuálních kapacit. Je možno srovnávat interakci pacient-terapeut v různé době během psychoterapeutické kúry a po ní, interakce jednoho terapeuta s různými pacienty a téhož pacienta s různými terapeuty, srovnávat interakční fungování pacienta při individuální, rodinné a skupinové terapii.

"Na rozdíl od hodnocení vztahu mezi pacientem a terapeutem z terapeutického sezení, dialog Rorschachu pacienta s terapeutem nevyžaduje obeznámenost s tím, co probíhalo předtím, aby byl pro kliniku s rorschachovskou zkušeností srozumitelný. Výrazové dvojznačnosti, sdílené mylné percepce a podobně se zde dají demonstrovat snadněji než v samotných terapeutických sezeních."

Loveland uvádí příklad psychotické pacientky, která dělala Rorschach se svým terapeutem. Pacientka předkládala neralistické odpovědi a terapeut na ně reagoval "hmm", projevoval pseudo-souhlas, překládal její odpovědi do jiných výrazů, přičemž nebylo jasné, zda ji jen sleduje, vciťuje se do ní, anebo s ní souhlasí. Nabízela jen málo, co by mohl posílit. Asi po pěti minutách interakce nabídl terapeut vlastní odpověď:

"Terapeut: Já vidím masku, s očima, které vy vidíte jako dutiny hlady s očima a pusou takhle. Vidíte to?

Pacientka: Nos?

Terapeut: Něco jako nos tedy, a je to pro mně spíš děsivá postava. /Terapeut možná přehání nebo nesprávně udává svoje vlastní pocity ve snaze ukázat pacientce, že je zcela v pořádku, je-li vyděšena, nebo že sdílí její pocity./

Pacientka: Ne, nevidím to. Mně to spíš připomíná netopýra. /Skoro určitě netopýra v tomto okamžiku vidí; později ho zase odmítá, sle jasně dala najevo, že ho lokalizuje přesně. A to bylo vzápětí po tom, co jí terapeut poskytl realistický percepčně-asociační model, masku, když pacientka vytvořila realisticky svou vlastní interpretaci, obvyklou odpověď./"

Pacientka pak dále byla s to vidět víc toho, co jí terapeut ukázal, a i když sama nenabízela už žádné realistické odpovědi, byla s to fungovat realističtěji než při svém individuálně administrovaném Rorschachu.

Lovelendovi se také naskytla příležitost k porovnání, jak funguje týž pacient při interakčním Rorschachu se dvěma různými terapeuty. Šlo o pacientku, ambulantní, neurotickou ženu v domácnosti. Její terapie u prvního terapeuta skončila po několika letech neúspěšně k nespokojenosti obou. Když přešla k jinému terapeutovi, po několika měsících se cítila optimisticky, co se týkalo skutečnosti jejich společného sezení, a terapeut s ní tento pocit sdílel. V té době participovala na interakčních Rorschachách, s prvním a potom s druhým terapeutem. Dřívější terapeut nebyl schopen vidět dobré odpovědi, které pacientka popsala a jasně lokalizovala. Navíc oba začli "oligofrenní odpovědi", na které se shodli, viděli část lidské postavy v malé plošce, kde většina lidí, využívajíc větší plochu skvrny, vidí celou lidskou postavu. Naproti druhý terapeut viděl hned pacientčiny odpovědi, o kterých předešlý terapeut říkal, že je nedokáže uvidět. Také rozšířil pacientčinu "oligofrenní odpověď" tak, že zahrnovala celou lidskou postavu, kterou pak pacientka uviděla a souhlasila s ní.

"Zdá se důvodné předpokládat, že terapeut, který snadno vizualizuje rorschachovské odpovědi svého pacienta, pochopí víc z pacientových komunikací během psychoterapie, než kolik pochopí terapeut, jehož percepčně-asociační procesy jsou tak odlišné od procesů jeho pacienta, že není schopen vidět některé z pacientových dobře viděných, dobře popsaných odpovědí. A terapeut, který pomáhá rozšířit perspektivu svého pacienta při Rorschachově testu jeví se jako pravděpodobně způsobilější dělat to i během terapeutických

hodin než ten, který projevuje v perspektivě omezení podobná oněm pacientovým."

Čtyři terapeuti, kteří participovali na více než jednom lovelandově interakčním Rorschachu vyjádřili své pocity takto: jeden se stával méně spontánním vlivem zpětné vazby, které se mu tímto způsobem dostávalo, dva měli za to, že takováto zkušenost jim pomohla jako terapeutům vyrůst. Jeden došel k závěru, že se jasnost dialogu při interakčním Rorschachu zpětnou vazbou zlepšuje, ale že jasnost dialogu při terapeutických sezeních s týmiž pacienty zůstává nezměněna.

Loveland vypočítává nakonec otázky, které vyvstávají do budoucna. Existuje paralela mezi chováním terapeuta při interakčním Rorschachu a jeho počínáním při terapii? Lze touto technikou získat klíče potřebné k rozlišení sporadických změn od změn trvalých? Dá se interakční Rorschach využít pro predikci slučitelnosti pacienta s terapeutem?

Pokud jde o rodinný Rorschach: Může výkon v rodinném Rorschachu vrhnout světlo na vlivy raných vztahů rodič-dítě a na techniky výchovy dítěte při rozvoji osobnosti? Mohou takové výzkumy dopomáhat k vysvětlení toho, proč někteří z potomků v rodině doplňují, kdežto jiní zrcadlí fungování svých rodičů? Toto jsou jen některé z otázek, které se vnucují.

Ukázalo se, že při "rodinném Rorschachu, ve kterém byli zaangażováni neklidní psychotičtí pacienti, jejichž chování zabráňovalo jakémukoli reálnému docílení souhlasu, způsoby, jimiž zbytek rodiny zacházel s pacientem i úlohou, často velice mnoho odkrývaly. Podobně v mladých rodinách s dětmi asi osmnáctiměsíčními byly enormní rozdíly ve způsobech, jak různí rodiče připouštěli nevyhnutelně omezené chápání inkoustové skvrny u svých dětí a jak se s tím tyto rodiče vyrovnávali, rozdíly v jejich schopnosti sdělovat význam týkající se inkoustové skvrny, v jejich vnímavosti k představě dosažení shody a v jejich schopnosti participovat na psaném inquiry."

Žádný z terapeutů, kteří participovali při Rorschachu pacienta s pacientem, neměl pocit, že by taková zkušenost rozvrátila jeho

vztah k ležícím nebo ambulantním pacientem.

Byla zahájena řada výzkumů v laboratoři i v terénu různými badateli, kteří touto metodou studují páry, rodiny se schizofrenním potomkem, s jednovaječnými dvojčaty, normální rodiny s velmi malými dětmi, rodinné vztahy před rodinnou terapií, během ní a po ní.

Vývoj interakčních diagnostik je slibnou a otevřenou kapitolou nového přístupu ke starým problémům.

Adresa autora: PhDr. Petr Adamovský, Psychiatrické oddělení
Krajské nemocnice, 400 00 Ústí nad Labem.

- o - o - o -

Obsah I.-III. Ročníku Kontextu /1984-1987/

ročník:číslo, str.-str./rok/

Ze života sekce

Úvodem /Mečíř, Boš/	C:0,1 /1984/
Post symposium omne animal .../Boš/	I:1,1-7 /1985/
31. schůze /Boš/	I:2,6-8 /1985/
Symposium v kostce /Boš a kol./	I:2,1-5 /1985/
Hlasy ze symposia /Boš/	I:3,1-5 /1985/
32. schůze /Boš/	I:3,5-7 /1985/
Ohlasy symposia /Boš/	I:4,1-3 /1985/
Druhému ročníku Kontextu na cestu /Boš/	II:1,1 /1986/
Cena sekce za rok 1985	II:1 /1986/
33. schůze /Boš/	II:1,1-3 /1986/
34. a 35. schůze, 10 let sekce /Boš/	II:1,1-3 /1986/
36. schůze, Psych.spol. 2.4. /Kučera/	II:3,2-5 /1986/
37. schůze /Kučera/	II:4,2 /1986/
38. schůze /Kučera/	III:1,2-4 /1987/
"Dear Doctor Purkyně..." /Boš/	III:2,2-3 /1987/
ICFT Post Festum /Boš/	III:3,1 /1987/
39. a 40. schůze /Kučera/	III:4,1 /1987/

Informace

I:1,7-8 /1985/	II:1,3 /1986/
I:2,8-9 /1985/	II:3,5-6 /1986/
I:3,7 /1985/	III:1,5 /1987/
I:4,3 /1985/	III:2,4a /1987/
	III:3,1-3 /1987/
	III:4 /1987/

Orig. čs. práce

- Boš, P.: Neuropsychologický základ komunikačních terapií I:1,9-18 /1985/
- Boš, P.: Triadické myšlení I:3,8-14 /1985/
- Boš, P.-Špitz, J.: Deset let sekce pro rodinnou terapii II:3,38-45 /1986/
- Břicháček, V.: Může teorie dissipativních struktur přispět k praxi rodinné terapie ? III:3,39-50 /1987/
- Černý, K.: Rodinná terapie neuroticky-dissociálních adolescentů II:1,24-43 /1986/
- Langmeier, J.: První chvíle rodiny I:4,7-14 /1985/
- Plaňava, I.: Poznámky o systémovém přístupu ve vztahu k poradenské praxi I:2,9-18 /1985/
- Špitz, J.: Rodinná terapie v socialistických zemích C:0,3-7 /1984/
- Špitz, J.: Ekosystémové hledisko v psychosomatické dětského věku II:4,34-43 /1986/
- Špitz, J.: Suicidium a rodina - systémové interakce III:2,34-48 /1987/
- Vančura, M.: Rodinná terapie na 2. ericksonovském kongresu v Arizoně II:2,33-55 /1986/
- III. symposium - výběr abstrakt III:1,36-47 /1987/

Studijní texty

- Aponte, H.-Hoffman, L.: Otevřené dveře I-II II:1,4-23 /1986/
- II:2,6-32 /1986/
- Dell, P.: Jak rozumět Batesonovi a Maturanovi: k biologickým základům sociál. věd III:4,23-55 /1987/
- Hailey, J.: Úvod do ortelové terapie III:2,5-33 /1987/
- Hoffmanová, L.: Od noci a kontroly k rodinné systémové terapii "druhého řádu" III:1,5-35 /1987/
- Madenesová, C.: Ochrana, paradox a předstírání I:2,18-39 /1985/
- Rabkin, R.: "Blbylonská věž": sociologie těla a mysli III:3,19-38 /1987/
- Ricci, C.-Selvini-Palazzoli, M.: Interakční spletnost a komunikace C:0,14-24 /1984/
- Selvini-Palazzoli, M.: Hypotetizování - cirkularita - neutralita I:1,19-31 /1985/
- Sluzki, C. et al.: Diskvalifikační transekce I:3,14-28 /1985/
- Weeks, G.R.-L'Abate, L.: Paradoxní psycho-terapie I-II II:3,7-38 /1986/
- II:4,6-33 /1986/
- Wynne, L.: Epigeneze vztahových systémů I:4,15-40 /1985/

Ze socialistických zemí

- Boš, P.: Zasedání rodinných terapeutů v NDR I:2,7-8 /1985/
 Mjagerová, V.K.: Rodinná psychoterapie -
 indikace, metody, efektivita O:0,8-13 /1984/
 Špitz, J.: Zpráva o prvním zasedání rodinných
 terapeutů v NDR I:4,4-7 /1985/

Úvahy - podněty - diskuze

- Adamovský, P.: Tři úvahy II:4,44-55 /1986/
 Blažek, B.: Termodynamika jako paradigma
 ve vědách o člověku ? III:3,51-57 /1987/
 Mrkvička, J.: Dysfunkční manželství -
 eufunkční rodina ? III:4,55-58 /1987/
 Rieger, Z.: Je česká rodinná terapie v krizi? II:3,46-51 /1986/
 Rieger, Z.: Několik otázek k problematice ro-
 diny z hlediska manž. terapeuta III:1,47-51 /1987/

Z archivu ICFT

- Langmeier, J.: Od studia psychické deprivace
 ke studiu rodinné interakce III:3,4-18 /1987/
 Reiss, D.: Rodinný kodex III:4,6-23 /1987/

Poslední stránka

- Meta-fóry /Boš/ II:3,67-68 /1986/
 Meta-fóry /Boš/ II:4,72-73 /1986/
 Meta-fóry a iso-fóry /Boš/ III:1,72-73 /1987/
 Text pro pravou hemisféru /Boš/ III:2,71 /1987/
 Paradox majáku /Boš/ III:3,67 /1987/
 Poslední poslední stránka /Boš/ III:4, /1987/

Excerpta

- Family Process 1-2, 1984 /Adamovský/ I:1,32-47 /1985/
 " " 3 " " I:3,29-41 /1985/
 " " 4 " " I:4,41-48 /1985/
 " " 1 1985 " II:2,56-65 /1986/
 " " 2 " " II:3,51-66 /1986/
 " " 3 " " III:1,51-72 /1987/
 " " 4 " " III:2,54-70 /1987/
 " " 1-2, 1986 " III:3,58-60 /1987/
 " " 3-4, 1986 " III:4,58-67 /1987/
 Family Systems Medicine 2, 1984 /Šavlík/ II:4,55-72 /1986/
 Journal of Marital and Family Therapy /Plaňeva/
 1-2, 1984 I:2,39-51 /1985/
 3 1984 II:1,44-60 /1986/

Přílohy

- Věd. prac. schůze sekce 1977-84 O:0,25-29 /1984/
 Přehled ediční činnosti sekce 1976-84 O:0,30-31 /1984/

Family Process

MARCH 1987
VOLUME 26
NUMBER 1

Antonio J. Ferreira: In Memoriam, 1923-1986 Carlos E. Sluzki	1
Interventive Interviewing: Part I. Strategizing as a Fourth Guideline for the Therapist Karl Tomm	3
The Problem of Gender in Family Therapy Theory Rachel T. Hare-Mustin	15
Discussions Response to "The Problem of Gender in Family Therapy Theory" E. H. Auerswald	29
Rejoinder: Theory and Transformation Rachel T. Hare-Mustin	32
The Cybernetics of Physical Illness Barry Dym	35
Family Interaction Coding Systems: A Descriptive Review Harold D. Grotevant and Cindy I. Carlson	49
Communication Deviances: A Comparison between Parents of Learning Disabled and Normally Achieving Students Patricia Ditton, Robert Jay Green, and Margaret Thaler Singer	75
Researching Ethnic Family Stereotypes Monica McGoldrick and Michael Rohrbaugh	89
When Is a Parent Out of the Picture? Different Custody, Different Perceptions Marla Beth Isaacs, George H. Leon, and Marsha Kline	101
Couples at Risk for Transmission of Alcoholism: Protective Influences Linda A. Bennett, Steven J. Wolin, David Reiss, and Martha A. Teitelbaum	111
Families of Adolescent Drug Abusers Are "Rigid": Are These Families Either "Disengaged" or "Enmeshed," or Both? Alfred S. Friedman	131

Family Process

JUNE 1987

VOLUME 26
NUMBER 2

<i>Family Process: Mapping the Journey over Twenty-Five Years</i> Carlos E. Sluzki	149
Professional Politics and the Concepts of Family Therapy, Family Consultation, and Systems Consultation Lyman C. Wynne, Susan H. McDaniel, and Timothy T. Weber	153
Interventive Interviewing: Part II. Reflexive Questioning as a Means to Enable Self-Healing Karl Tomm	167
Formulations of Self and Family Systems Janet Brighton-Cleghorn	185
Chronic Illness and the Life Cycle: A Conceptual Framework John S. Rolland	203
Structure, Self-Regulating Sequences, and Institutional Third Parties in Therapy: The Veterans Administration as a Model Joseph Fry, III, Greg Swanson, and Melvin Jacob	223
Minuchin's Psychosomatic Family Model Revisited: A Concept-Validation Study Using a Multitrait-Multimethod Approach Elly Kog, Hans Vertommen, and Walter Vandereycken	235
Marital Therapy Outcome Measured by Therapist, Client, and Behavior Change Victor B. Cline, Steven L. Jackson, Nanci Klein, Juan Mejia, and Charles Turner	255
Friends in Family Therapy: Use of a Neglected Resource Russell Haber	269
Relational Ethics in the Novels of Charles Williams Hendrika Vande Kemp	283
Treatment of Families during Life Transitions: Matching Treatment to Family Response Everett L. Worthington, Jr.	295

Family Process

SEPTEMBER 1987
VOLUME 26
NUMBER 3

Epistemological Confusion in Family Therapy and Research E. H. Auerswald	317
On Description of Family Therapy Stuart Golann	331
Families and the Origins of Child Behavior Problems Mark R. Dadds	341
Infertility as Boundary Ambiguity: One Theoretical Perspective Linda Hammer Burns	359
Assessing Parent-Child Relationships: A Report of Normative Scores and Revalidation of Two Clinical Scales Benjamin E. Saunders and Robert A. Schuchts	373
Family Characteristics and Posttraumatic Stress Disorder: A Follow-Up of Israeli Combat Stress Reaction Casualties Zahava Solomon, Mario Mikulincer, Batia Freid, and Yohanan Wosner	383
Discussions	
Bird Talk, Sacred Talk, Criminal Talk: On Jargon Carlos E. Sluzki	395
Jargon, Ambiguity, Pomposity, and Other Pests Bryan Lask	396
Listen, Youse Guys, Languish Ain't No Kleenex! Paul Watzlawick	397

Family Process

DECEMBER 1987

VOLUME 26

NUMBER 4

Hypothesizing, Circularity, and Neutrality Revisited: An Invitation to Curiosity Gianfranco Cecchin	405
The Reflecting Team: Dialogue and Meta-Dialogue in Clinical Work Tom Andersen	415
Some Principles of an Ecological Model of the Person as a Consequence of the Therapeutic Experience with Systems Jürg Willi	429
Toward a Generative Theory of the Therapeutic Field Daniel Giacomo and Mona Weissmark	437
The Family Rorschach with Families of Schizophrenics: Replication and Extension Linda Carter, Susan R. Robertson, Jon Ladd, and Murray Alpert	461
Family Reconciliation as a Response to Adolescent Crises Steven Gutstein	475
Books Received	495
Cumulative Index of Articles	501
Cumulative Index of Authors	503

G L O S Y"Systémový" nebo "systemický" ?

Pravidla českého pravopisu znají dosud pouze tvary "systém", "systémový", "systemizace". Český ekvivalent "soustava" má širší a odlišnou konotaci oproti technickému termínu "systém", jak začal být ražen v souvislosti s "obecnou teorií systémů" /von Bertalanffy 1940 a dále/. Bertalanffy používal na př. výrazů "Allgemeine Systemlehre" /1945/, "General System /singulár ! /Theory" /1950 a dále/ - do češtiny překládáno jako "obecná teorie systémů" /VŠP ÚV KSČ 1966, 1968/. S A. Rapaportem publikoval L. von Bertalanffy "General Systems" /1956-69/, dále jako časopis "General Systems" - bylo by možno hovořit též o "teorii obecných systémů". Bertalanffyho teorie je spojena s jeho pojetím obecných systémů /Robots, Men and Minds 1967, česky "Člověk-robot a myšlení", Praha 1972, str. 98 a dále a otevřených systémů /op.cit., p. 102 a dále/ - oproti funkčně /t.j. pro informaci a řízení / uzavřeným systémům Ross Ashbyho /Design of a Brain, 1954, An Introduction to Cybernetics, 1956, česky "Kybernetika", 1961 /quasi-uzavřeným systémům/ Knobloch 1964 a j. /a strukturálně uzavřeným systémům /Maturana, Varela 1982, von Foerster 1985 a j./.

Ervin Laszlo 1972 hovoří o "systémovém obrazu světa".

V amerických pracích je užíván výraz jako adjektivum opakovaně v plurálu : "general systems theory" /později pak obdobně "systems therapy"/. Tak na př. J. Ruesch /1969/ : "A General Systems Theory Based on Human Communication", G. Bateson /1972 a jinde/ - málokdy však jako přídavné jméno., M. Selvini-Palazzoli /1978/ v anglické verzi : "Paradoxu a kontraparadoxu", podobně Lynn Hoffmanová /1981/ již vedle výrazu "systemic". Ještě 1986 však Lyman Wynne et al. zavádějí termín "Systems Consultation" /"systémová konzultace"? - "systémové konzultace" ? - "konzultace systémů" ?/. Podobnou nejednoznačnost vidíme v názvu časopisu "Family Systems Medicine" /"Rodinná systémová medicína"? "Systémové lékařství rodiny" ? - "Lékařství rodinných systémů" ? "Rodina, systémy a medicína"?/. Těžko doložit, kdy se poprvé objevuje výraz "systemic" /překládany

Velkým anglicko-českým slovníkem, Academia 1985/ jako "systémový", "systemický" /!/, zatím co "system" a "systems" jako adjektiva nezná. Podobně v němčině : "systemisch", it., špan. "sistemico"... Oxfordský slovník /1956/ uvádí "system" pouze jako substantivum a "systemic" jako odpovídající adjektivum; od něj odvozuje zájmeno "systemically".

Většina vykladačů "systemického" směru v rodinné terapii ho dává do spojitosti s orientací tzv. první milánské školy /Selvini-Palazzoli, Cecchin, Boscolo, Prata 1974/, která se programově přihlásila k Batesonově kybernetické epistemologii; odvolávala se však i na „obecnou teorii systémů“.

V druhé fázi a užším smyslu pak je v současné době tento výraz vyhrazován pro orientaci, zastoupenou Paulem Dellem, Humbertem Maturanou a Franciscem Varelou /K-Ludewig, 1987 - viz dále/.

Fritz Simon, Helm Stierlin a Lyman Wynne v /"systemickém"/ slovníku : "Jazyk rodinné terapie /1985/ uvádějí hesla "Systems Theory", "System" a "Systemic Therapy". Podle těchto zasvěcených znalců terminologie je systémová teorie /t.systémů/ spojena s kybernetikou a poskytuje abstraktní rámec pro pozorování dynamických struktur. Základy vidí v teorii kontroly, která se opírá o příklady z biologie. Sociální /"societal"/ systémy jsou mnohem komplexnější než biologické. Uplatňuje se zde princip hierarchického uspořádání /"objektivní" hledisko/, či rozlišování úrovně /"subjektivní" hledisko/. Nutno odlišovat teoretické systémy /modely/ a "naturální systémy" /objekty/ - u nás viz na př. Klír-Valach: Kybernetické modelování, Praha 1965/.

Rozlišování mezi otevřenými živými systémy /von Bertalanffy/ a informačně uzavřenými /Ashby/, kváziuzavřenými /Knobloch/ a uzavřenými živými autopoietickými systémy /Maturana/ je metodicky důležité, i když podle autorů zmíněného slovníku je pragmatický význam pro vlastní terapeutickou intervenci vlastně malý.

"Systemická terapie" považují Simon, Stierlin a Wynne za synonymum pro "milánský model rodinné terapie", který klinicky využívá kybernetických konceptů /přesněji řečeno tzv. "kybernetiky druhého řádu", t.j. kybernetiky pozorujících a terapeutických systémů oproti kybernetice pozorovaných rodinných systémů/. Tento model je charakterizován metodou tzv. cirkulárního dotazování, tvoření operativních hypotéz a postojem specifické neutrality /viz na př. Boscolo a Cecchin, Praha 1987/. Výraz se objevuje stále častěji a nahrazuje až na některé výjimky /viz Wynne 1985, nebo Gurman a Kniskern 1981: "systems therapy approaches" /adjektivum /?/ "systems". Tak: Journal of Strategic and Systemic Therapies /Kanada/, Zeitschrift für systemische Therapie /NSR/.

Nezávisle na sobě zavádějí Duss von Werdt /Heidelberg 1985, 1987/ a Boš /1987/ výraz "Systemics" /systemika"/ jako termín pro rodící se nauku o systemické orientaci.

Kurt Ludewig /1987/ shrnuje současnou konotaci výrazu "systemický" takto:

"Adjektiva systemický" se nyní používá v tolika významech, že je nebezpečí, že se stane bezobsažným. V oblasti psychosociální terapie se tento pojem spojuje ve spíše volném určení se zaměřením rodinné terapie, která se teoreticky více či méně explicitně vztahuje na Gregory Batesona anebo Humberta Maturanu.

V přísném výkladu, t.j. tam, kde se pojmy začínají stávat operabilními a tedy smysluplnými, se setkáváme s určením pojmu "systemický" s malou jasností. Abych ještě více nepřispíval k této nejasnosti, začínám tento článek s určením toho, čemu se má v dalších vývodech rozumět slovem "systemický".

"Systemickým" se zde rozumí obecné vidění světa, které činí systémy jednotkou jejich myšlení. Toto vidění implikuje teorii bytí, poznání a stávání se /Werden/, které slouží jako orientace k životní praxi. Tato orientace se pro zjednodušení dá shrnout do šesti vět:

1. Všechno řečené je řečeno pozorovatelem /Maturana + Varela/
Tato první věta dostává teprve tehdy význam, když její složky, t.j. řečené a pozorovatel, jsou specifikovány pozorovatelem.
2. Pozorovatel je živá bytost užívající jazyk /"linguierend"/
Maturana /1982/ navrhuje definovat pozorovatele dvěma rozlišovacími znaky: je to živá bytost, která žije v jazyku, t.j. "linguaging". Podle tohoto určení se pozorovatel prokazuje jako jednotka, která jednak splňuje jako živá bytost všechny pohyby živého organismu....., jednak jako bytost "s jazykem" vytváří oblast strukturální vazby s bytostmi svého druhu, která, jakmile jednou vznikla, je nepomíjející: oblast lidské socializace.
3. Všechno řečené vytváří pozorovatel v komunikaci
.... Z definice pozorovatele jakožto bytosti ve výše uvedeném smyslu vyplývá, že poznání /Kognition/ je produktem vnitřních korelativních souvislostí mezi stěvy uzavřeného operativního systému a není výrazem vnějších konstelací podnětů. Poznání vzniká v procesu odhalování rozdílů - jednotek - z pozadí způsobem činnosti kognitivní struktury, která přitom zachovává svou vlastní konstantnost.
4. Realita je v důsledku toho = /realita/
Jestliže je všechno vytvořeno komunikací a pozorovateli, kteří nedisponují žádným mechanismem k přesnému zobrazení vnějších poměrů /Maturana, Varela 1987/, a co nemůže přestoupit oblast řečeného, pak z toho vyplývá, že svět pozorovatele přes veškerou jí připisovanou jistotu představuje /realitu/ - v závorkách. Zde se Maturanův návrh, dát objektivitu do závorek, rozšiřuje na realitu, aby to připomínalo, že přes skutečnost, že se lidé chápou jako žijící v jednom universu, neexistuje žádná možnost zachytit universální svět. V důsledku tohoto kognitivně teoretického návrhu se musí /realita/ chápat jako "vypočtený" agregát multiversa. Odtud závorky u /reality/, které mají připomínat.

že každé zdůvodnění poukazuje v konečných důsledcích na konsens a ne na nezávislé bytí.

5. Systém je pozorovatelem vytvořená jednotka, která je v jeho pozorování složená ... Systém je pozorovatelova konstrukce.
6. "Systemický" označuje způsob nazírání, které činí systémy svým objektem.

Chceme-li na př. definovat "systemickou terapii"... může se říci, že "systemický" zde označuje poznávací a praktické zacházení se sociálním fenoménem definovaným jako terapie, což se uskutečňuje v sociálních systémech.

Systemická terapie se zabývá systémy, v nichž je tvořící členy více či méně společně tvořenou a jako problém hodnocenou /realitu/ pomocí terapeutů průběhem jejich komunikativní interakce nahrazují jinou, méně zatěžující realitou.

Za systemickou tedy může být označena terapie, když jak problém, tak i jeho řešení mohou být pokládány za komunikativní souvislosti, které se vytvářejí v rámci sociálních systémů.

/K.Ludewig: 10+1 Leitsätze bzw. Leitfragen, Z.system.Ther. 5/3: 178-191, 1987, překl. PhDr J.Haupt/

V souladu s tímto výkladem doporučuji užívat v češtině termínu "s y s t e m í c k ý" oproti nespecifickému výrazu "systémový" /tek, jak je použit na př. ve sborníku "Dialektika a systémový přístup", Praha 1979/.

Boš

- o - o -

Poslední stránka ./.

To The members of

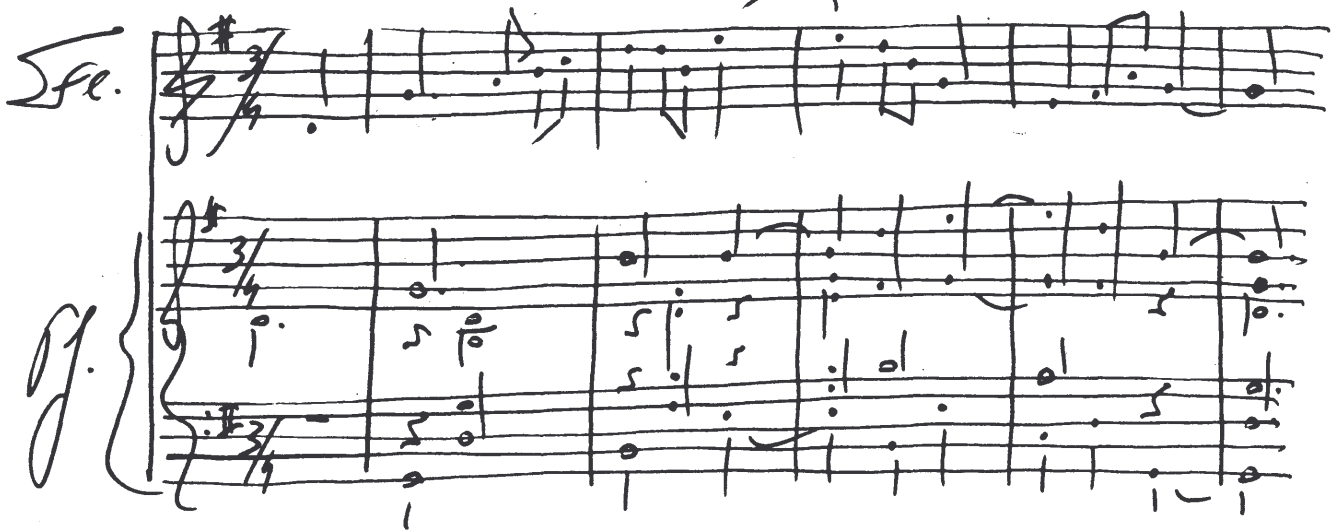
"The Prague Bridge Network"

with my warm wishes, that the harmony, which they spread in the families, might return to them and fill their souls

sincerely

Petr Eben

Modesto e cantabile 1-112

To the members of
"The Progne Bridge Network"
with my warm wishes, that the
harmony, which they spread in
the families, might return to
them and fill their souls

sincerely

W. H. H.